

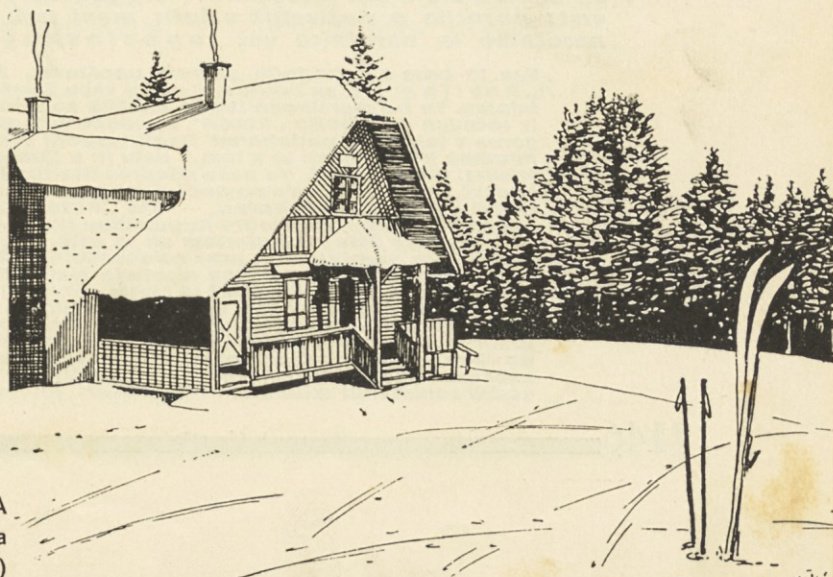
Poštšina plačana v gotovini

manjše st, če julij in avgust

Januar 1935/1936

List za odraslo mladino

RUŠKA KOČA
pri Sv. Arehu na
Pohorju (1250 m)

Pohorski hotel
„SENJORJEV DOM“
nad Ribnico na Pohorju
1535 m

je priljubljeno zbiral-
išče mariborskih in
drugih smučarjev. Si-
cer je Senjorjev dom
zelo izpostavljen moč-
nim vetrovom.

UREDNIKOV ODGOVOR

„Kdor ima ves letnik, je pač lahko vesel, zakaj v njem ima vse, kar rabi, da se izobrazí v dobrega in pametnega človeka“.

Takole je napisal Ocvirk Vasili, eden izmed kritikov „Razorov“. Menda veste, da posamezna številka ne more zadovoljiti vsakega naročnika; če bi živel kje na svetu tako spreten urednik, da bi mogel vselej vsakemu ustreči, bi kaj hitro zaslovel in bi bilo tako urejevanje nekake tajna moč, kakor je v „Tisoč in eni noči“. Atadnova svetlika. Tako pa lahko verjamete, da imajo vsi uredniki težave in bridkosti. Te težave se pokažejo n. pr. takole: urednik bi rad objavil kaj iz gospodinjstva ali kaj drugega, kar bi zanimalo naročnice. In piše, piše na več strani za prispevke. In res, čaka, čaka — od nikoder odgovora! Ali naj napiše sam? Ali naj „preplonka“ iz kakega tujega časopisa. Vse to bi lahko napravil, res, toda urednik bi rad postregel samo z originalnimi dopisi. Teh pa ni? Kaj tedaj? Drug primer: urednik se odloči, da naj bi napisal v velikonočni številki uvodno povest kdo izmed naših znamenitih književnikov. Najprej piše, vljudno prosi za prispevek. Ni odgovora, ali pa kdo sporoči, da ne utegne. Hajd, urednik ga ob prvi priliki obišče doma. Tam se pomerita „iz oči v oči“ in po dolgem moledovanju mu res obljubi, da bo o priliki kaj napisal. Urednik spet čaka — o prispevku pa ni ne duha ne sluha. Kaj tedaj? Ali: urednik razpiše nagrade za najboljše prispevke iz vrst naročnikov in naročnic. Nagrade so prav lepe (poleg knjig tudi prosta vožnja iz Sušaka v Kotor in nazaj) in izmed 3500 naročnikov se udeleži tekmovanja 32 dopisnikov. Urednik pa je pričakoval najmanj trikotnik tolikšno udeležbo, da bi res lahko izbral najboljše med najboljšimi. Kaj tedaj? i. t. d. ... Vidite, to so „višje sile“, ki mnogokrat urede list mimo urednikovega načrta. Proti tem in podobnim silam pa je vsak urednik brez moči. Tako sem vam pokazal eno okence v urednikovo delavnico, ki je mnogim od vas nepoznano. Ko bi zmožl pero hudomušneža Marka Twaina, bi napisal o tem pravo pravcato veselico. — Priznam pa, da je marsikdo od vas zadel pravo:

za deklice malo več prispevkov; več prostora za dopise iz mladih vrst; poročila o doživetjih v šoli; manj tujk v spisih; za mlajše naročnike in naročnice več leposlovnega gradiva i. t. d.

Vse to bom v prihodnjih zvezkih upošteval. Že v tem zvezku imate „Pavliha“, ki se bo nadaljeval v vseh številkah in še v prihodnjem letniku. Ta bo marsikoga izmed mlajših zabaval. — Pa še to; malo iz ročnega dela bodo „Razori“ še vedno prinašali; zakaj rad bi polagoma s takimi in podobnimi članki vzgojil vsaj del naše odrasločlove mladine k spretnosti in s tem k delu in k ljubezni do strokovnih knjig. Mislim, da ni dovolj, da naša mladina čita zgolj „povestice in pesmice“, temveč, da se tudi rada poglubi v kako strokovno in znanstveno knjigo, četudi ni tako čtivo zabavno. — Res „Razori“ bi radi vzgojili vso našo odraslo mladino za „dobre in pametne ljudi“. To je sicer cilj vsakega mladinskega lista; poudarjam pa to zato, ker se marsikdo izmed naročnikov in naročnic tega prav ne zaveda. — Naj h koncu navedem še oceno našega vzgojnega pisatelja Matija Senkoviča, ki je izšla v „Zborniku“ l. 1934. Nekateri jo boste razumeli: „Razori“, namenjeni učencem in učenkam mešč. šol in vobče odrasli mladini, so kakor malokateri list živo žuboreč vrelc, ki je po formalni in stvarni vrednosti kaj primeren, da vzbuja plemenita čustva, ljubezen do domače knjige in do čitanja sploh. List je dobro urejen ter se skuša s pestro, poučno in zabavno vsebino, ki jo prinaša v prikupljivi in dojemljivi obliki, prilagoditi zanimanju mladine.

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO

IV. LETNIK

1936 - JANUAR

*Mičen pogled na zasnežene
poljane*

BLAGOVESTNIKOM

IZ KNJIGE „DOMOVINI“

S V. C I R I L I N M E T O D

*Oj hvala vama iz srca,
solunska sveta brata dva,
ki delo to sta izvršila,
ki dede sta tako krstila*

*in jezik naš branila sta,
naš jezik posvetila sta!
Oj hvala vama iz srca,
solunska sveta brata dva!*

S V. S A V A

*Zdaj sedem sto je let minilo,
kar med Bolgari si zaspal,
telo so Turki ti spalili,
a duh živi še tvoj svetel.*

*Spomin mi nate v srcu rasti,
o sin župana Nemanje,
na vek ime bo tvoje v časti,
izvor za blago vnemanje!*

J O S I P J U R A J S T R O S S M A Y E R

*Zakaj ti moral si umreti,
božanski blagovestnik nam?
Ti večno moral bi živeti,
na vek nenadomestnik nam!
Zakaj ti, neizprosna smrt,
slepo od kraja vse pobiraš
in črni svoj mrtvaški prt
čez blage vse in zle raztiraš?
Zakaj? . . . Zanesi onim vsaj,
ki treba nam jih vekomaj!*

OSKAR HUDALES:

UGRABLJENI BOGOVI.

ILUSTRIRAL: F.S. STIPLOVŠEK.

5. KEAM ATAS.

(Nadaljevanje.)

Nekaj dni trdega posla nas je stalo, da smo uredili vse, kar je še bilo treba pripraviti za potovanje. Polkovnik van Boven nam je bil nepreocenljiv svetovalec. Na svojih raziskovanjih notranjosti Bornea si je nabral mnogo dragocenih izkušenj, ki nam jih je rade volje zaupal. Danes sem trdno prepričan, da bi brez njegovih nasvetov v džungli žalostno propadli, ali vsaj neprimerno več trpeli kakor smo. Na nobeno malenkost ni pozabil. V štiri velike zaboje smo zložili vso kramo in jo vkrcali na majhen parnik, ki naj bi nas zapeljal v Puruk Tjahu, najskrajnejšo nizozemsko naselbino ob Baritu.

Bil je mračen, vzdušen dan, ko smo zavili navzgor po reki. Nad pokrajino je ležala neprodorna gosta megla. Soparno je bilo tako, da se mi je zdelo, kakor bi se vozili po nekaki parni kopeli. Niti dihati se nam ni dalo. Polastila se nas je čudna utrujenost. Ležali smo na krovu in mirovali, kakor je mirovala vsa priroda okrog nas. Ta pošastni mir nam je vlival v srca čuden, nerazumljiv strah in topo otožnost. Vsaj eden listič v bujnih pragozdovih na obeh straneh reke naj bi se zganil, vsaj eden ptič naj bi zacvrkotal, pa bi bilo bolje. Toda nič takega. Še ogromni, do devet metrov dolgi krokodili, ki so se tu pa tam sončili na blatnem obrežju, so ležali negibno kakor podrti prastara debla.

Uro za uro, dan na dan smo srečevali isto pokrajino. Voda in pragozd, pragozd in voda, lijane in krokodili, soparica in megla. Za reko se sploh ni vedelo, da teče. Negibna je ležala v široki, vijugasti strugi. Ves čas smo se vozili po planjavi, na gosto obrastli s pragozdom. Šele peti dan se je megla raztrgala. Izza njenih cunj se je pokazalo ogromno, v soparo zavito sonce. Ob obrežju so se pričele prikazovati skale; zavozili smo v bregovit svet. Namah se je vse okrog nas izpremenilo. Prejšnja tišina se je umaknila žvrgolenju ptičev, kričanju rdečedlakih opic in šumenju reke. Oživela je tudi ta. Nič ni bila mrtva kakor raztopljen svinec. Tu pa tam so se v njeni strugi pokazale nevarne skale. Krog njih se je v divjih vrtincih penila voda. Naš parnik je v brzicah med skalami hropel kakor težak, ki nosi tovor v strmi breg.

Na noč so v temi pred nami zamigotale luči. Nekatere so se nam približevale in se zopet oddaljile. V njih svetlobi so ob parnikovem trupu zaplesale sence malajskih čolnov in veslačev, ki so sedeli v njih.

Puruk Tjahu!

Zadnja postaja civilizacije! Kaj leži stotine in stotine kilometrov za njo v džunglah in pragozdovih, na pobočjih neznanih gora, v dolinah skrivnostnih rek? Kaj?

Kdo ve? Nihče!

Puruk Tjahu! Nikdar ne bom pozabil nate, na tvoje lesene stavbe, postavljene na veliko čer, potisnjene daleč v Baritove valove. Takrat sem te

videl prvič in zadnjič. Tam so se nehale brezskrbne ure; pričela se je borba z nedostopno, divjo naravo, borba za vsak korak, ki smo ga naredili v nepoznano.

Naslednji dan smo se predstavili komandantu tamkajšnje nizozemske posadke, ogromnemu človeku v snežnobeli uniformi. Krepko nam je stisnil roke. Parker mu je izročil pismo, ki mu ga je dal van Boven s seboj. Hitro ga je preletel z živahnimi, črnimi očmi. Za hip je bil videti nekoliko osupnjen, nato nas je pa povabil, naj sedemo.

»Tako! Tako!« je dejal z glasom, ki je zvenel kakor grom. »V deželo Ponjabongov ste namenjeni. Hm, daleč je to!«

»Yes!« je rekel Parker po stari navadi. »S seboj imam ljudi, ki se ničesar ne strašijo. Toda treba nam je še dveh čolnov in veslačev. Ali bi nam jih mogli preskrbeti, gospod komandant? Plačam takoj!«

»Verjamem!« se je nasmehnil poveljnik. »Naši ljudje zelo radi kaj zaslužijo, a to je vrag, da imajo pred Ponjabongi uprav neverjeten strah. No, bomo videli! Oprostite me za trenutek! Naročil bom podčastniku, da poišče primerne fante.«

Odšel je skozi vrata, ki očitno niso bila narejena po njegovi meri. Kmalu se je vrnil. Pogostil nas je s črno kavo in med tem se je razvil živahen pogovor še o vseh podrobnostih, tičočih se našega bodočega potovanja.

»V kolikih dneh bomo na cilju?« sem vprašal častnika.

»Ej! To je zelo različno,« je vzkliknil. »Lahko ga dosežete v tridesetih dneh, lahko pa potujete tudi več mesecev. Kakršno je pač stanje vode v Baritu. Tja pridete samo po vodi. Izključeno je, da bi ga dosegli po kopnem. Reka je v naših krajih edino prometno sredstvo.«

Čez nekaj časa je privedel pred hišo javanski podčastnik deset krepkih malajskih dečkov. Parker se je potom Jusufa takoj začel pogajati z njimi. Ko so izvedeli, kam bo treba iti, so pričeli živahno odkimavati. Nekateri so hoteli takoj oditi.

»Jusuf, povejte tem bedakom, da plačam kolikor zahtevajo,« se je razhudil Parker. Izvlekel je tolsto denarnico in jim pokazal šop bankovcev.

To, sicer jako neprevidno sredstvo, je čudežno delovalo. Malajci so se hipoma umirili in se strnili krog Parkerja. Ponudil jim je take vsote, da so za nje predstavljale cela premoženja. Kmalu so bili pri volji, da mu slede če treba na severni tečaj.

V majhnem pristanišču, kjer je še počival naš parnik, smo se razgledali za čolni. Kmalu smo iztaknili dve primerni vozili, napravljeni iz neobičajno trdega in trpežnega lesa. Njun lastnik, ki je od svojih soplemenjakov izvedel s kakim kupcem ima opraviti, je zahteval tako vsoto, da bi lahko z njo kupil cel parnik. To je bilo tudi Parkerju dovolj. Grdo ga je pogledal in mu obrnil hrbet. Malajec se je prestrašil. Boječ se, da mu kupec uide, se je ponižno in hinavsko priklonil, hvaleč svoja čolna kot najboljša na vsem Borneu. Zedinila sta se po dolgem mešetarjenju. Kljub temu je Malajec naredil izvrstno kupčijo.

Čolna je bilo treba še nekoliko popraviti. Popoldne so ju veslači potegnili na kopno ter skrbno zamašili vsako najmanjšo režo s predivom in smolo. Proti večeru smo ju natovorili in porazdelili posadko. V prvem in večjem sva bila Jusuf in jaz kot poveljnik ter šest veslačev; v drugem, ki je bil precej manjši pa Parker in Peng-Li z ostalimi veslači.

Peng-Li, Jusuf in jaz smo prenočili kar pri čolnih.

Mehka zvezdnata noč mi je božala obraz, ko sem dolgo ležal buden in ugibal, kaj nam prinesejo prihodnji dnevi.

*

Že na vse zgodaj je prišel Parker z veslači. V njih družbi je bil tudi nizozemski poveljnik. Zadnjič smo se rokovali z njim in zasedli svoja mesta v čolnih.

»Srečno vozite!« je rekel Nizozemec.

»Hvala! Z Bogom!« je odvrnil Parker. »In hvala tudi za vašo postrežljivost. Ko se vrnem v Ameriko, vam bom pisal.«

»Veselilo me bo!«

Jusuf je zakričal neko nerazumljivo besedo in odrinili smo. Jaz s svojim čolnom naprej, Parker s svojim za menoj. Deset krepkih hrbtov se je sklonilo, dvajset mišičastih rok je porinilo prožna vesla v valove Barita. Čolna sta zdrknila iz zaliva.

Puruk Tjahu je ostal za nami.

Na pečini njegovega malega pristanišča se je bleščala bela uniforma nizozemskega častnika, ki nam je mahal v slovo. Zavili smo okrog čeri in že ni bilo več ne Puruk Tjahu-a, ne častnika; hipoma nas je od vseh strani objel pragozd.

Prestopili smo prag neznanega.

Kmalu sem uvidel, da so malajski fantje izborni veslači, gotovo boljše, ko jaz sam in mornarji sploh. Delali so neumorno, se spretno izogibali nevarnih mest v reki in veslali kakor en mož. Čolna sta bila udobna in zgrajena nalašč za rečno plovbo. Tudi stanje vode je bilo ugodno. Zato smo napredovali precej hitro. To mi je vrnilo dobro voljo in upanje na uspeh in srečen konec našega podjetja.

Do noči smo prevozili trideset kilometrov in pristali ob veliki sipini. Kmalu smo sedeli okrog veselo plapolajočega ognja, ki nas je nekoliko branil sitnih moskitov. Zapalili smo si cigarete in pipe ter zadovoljno čakali, kako večerjo nam bo pričaral molčeči Peng-Li.

»All right!« je rekel Parker, ne meneč se za čebdanje veslačev. »Ti-le Malajci so izborni dečki. Današnja vožnja je bila užitek.«

»Toda jutrišnja ne bo več zabava,« ga je prekinil Jusuf. »Veslači so mi pravili, da se dvajset kilometrov od tod nahajajo brzice, ki jih bomo le s težavo premagali. Baje so zelo nevarne.«

Da, te prijazne brzice smo spoznali naslednji dan. Pluli smo nekaj časa po zelo mirni vodi in hitro napredovali kakor prejšnji dan. Kmalu pa sem zapazil, da je skalovje na obrežjih višje, da se je struga zožila in da so se veslači močneje upirali ob vesla. Od nekod se je začul zamolkel šum in kmalu zrastel v grozeče bobnenje.

»Keam Atas!« sta vzkliknila Malajca, ki sta kot prvi par sedela v čolnu in me s kretljivo glav pozvala naj pogledam proti toku.

Okrenil sem se in v glavi se mi je zavrtilo.

»Strašen kraj!«

To je bilo prvo, kar sem utegnil pomisliti.

»To so torej one zloglasne brzice in Keam Atas se jim pravi. Kaj neki pomenijo te besede? Vragovo žrelo morda. Da, to bi bil najprimernejši naziv za ta vabljeni kraj.«

Ob obeh bregovih Barita so se dvigale ogromne, navpične stene in stiskale reko, da je bruhala vodo med zavaljanimi čermi preko strmega praga. Penila

se je, odskakovala, se bočila in odbijala, se vrtinčila v silnih krčih in bučala, bučala — — —. Ne, to ni bilo več bučanje! To je bilo rjojenje divje, sproščene naravne sile. V primeri z njo smo bili mi le drobni, nebogljene črvički.

Ha! In sedaj naj se pomerimo s tem vodnim zmajem. To je vendar — norost!

Pogledal sem veslače, da bi jim z obrazov razbral njihove misli. Osupnil sem. Videti je bilo, da jih ničesar ne razburja. Mirno, kakor vedno, so sedeli na prečnicah in veslali. Le ustnice so se jim stisnile v tanke črte.

Čoln je zdrznil preko globokega tolmana in se namah ustavil pred ogromno skalo. Kljun bi skoraj sunil v razpenjeno vodo, ki je grmela preko nje. V hipu so Malajci zmetali vesla v čoln ter poskakali v vodo. Prestrašil sem se.

Kaj naj to pomeni? Ali me mislijo pustiti na cedilu.

Hotel sem zakričati, a mi je krik zamrl v grlu. Spoznal sem svojo zmoto.

Vrli dečki so urno pritrdili na kljunov čoln troje dolgih vrvi. S temi vrvmi v rokah so se trije spustili v nevarni tok. Sam zase sem bil prepričan, da jih bo voda takoj spodbila in strmoglavila v tolman. Toda zmotil sem se. Stopali so varno, boreč se z vsemi silami rjavih teles. Ko so dospeli na vrh, so napeli vrvi. Čolnov kljun je zdrknil na brzico. Tedaj sem tudi jaz skočil v vodo. Složno z ostalimi možmi moje posadke sem se oprijel čolnovega boka in stopajoč po razpenjeni vodi pomagal tiščati naše vozilo navzgor.

Bila je strašna hoja in neverjeten napor. Voda se mi je zaganjala v prsa in grozila, da me vsak čas podere. Krčevito sem se oprijemal čolna ter ga porinil samo tedaj, kadar sem čutil vsaj za silo varna tla pod nogami. A ta sem le redko kdaj čutil. Bil sem obut in so me čevlji zelo ovirali. Zdelo se mi je, da prav nič ne napredujemo. Z vso močjo smo se morali boriti za vsak centimeter poti. Kako so le mogli priti oni trije na vrh?

Ko smo prišli še mi, sem vsled prestopnega napora trepetal po vsem telesu. Obstali smo v mirni vodi in počakali, kako bo s Parkerjevim čolnom. Prav tedaj je prispel pod brzico. Spustili smo jim svoje vrvi. Ko so jih prijeli, sem videl, da je tudi Parker hotel skočiti v vodo. Zaklical sem mu, naj ostane v čolnu. Ne vem pa, ali me vsled bučanja vode ni slišal, ali me ni hotel slišati. Šele tu z vrha brzice je bilo možno videti, kaka muka je bila, vleči čoln proti toku. Bal sem se za Parkerja. Bil je sicer žilav možakar, toda dvomil sem, če je tudi toliko okreten. Bredel je zadnji, držeč se čolnove krme.

Naenkrat je omahnil in — izginil. Naslednji hip sem zapazil njegovo glavo in roke v vrtinčastem tolmanu.

Ali je plaval. Nisem mogel razločiti.

Nekaj sem zakričal njegovim veslačem. Niso čuli.

Brez premisleka sem se vrgel v brzico. Udaril sem se na kolena. Voda

me je zgrabila kakor mrtvo deblo ter me valila preko kamenja. Potolčen po vsem telesu sem v tolmunu pod brzico pričel loviti sapo.

Kje je Parker? Ali je že utonil? Ali ga je reka že odnesla naprej? Kam naj se obrnem? Tovariši vrh skale so mi dajali neka znamenja. S krepkimi zamahi sem splaval v nakazano smer. Na drugem koncu tolmunu sem videl suniti iz vode dvojico rok. Bil je že skrajnji čas. Če bi zamudil samo nekaj trenutkov, bi tok zgrabil Parkerja in ga odnesel kdove kam. Dvignil sem mu glavo in v tem položaju splaval z njim na peščeni breg. Tam mi je Parkerjevo telo nemočno zdrknilo iz rok.

Ali je še živ?

Prisluhnil sem njegovemu srcu in slišal, da še slabo utriplje. Nemudoma sem ga z zadnjimi naporji obrnil na glavo, da mu je odtekla voda. Z umetnim dihanjem sem ga kmalu spravil k zavesti. Začudeno se je ozrl krog sebe in globoko vzdihnil. Ko me je ugledal, se je poizkusil nasmehniti in je rekel s tihim glasom:

»All right! To res ni bila zabava.«

Šele sedaj sem imel toliko časa, da sem pregledal svoje poškodbe. Na rokah, nogah, glavi in na hrbtu sem imel odrto kožo, kar mi je prizadevalo pekoče bolečine. Tudi Parker je bil občutno potolčen.

Ozrl sem se proti vrhu brzice, a nisem ugledal ne čolnov ne ljudi. Najbrže so zaveslali h kraju. Midva bi jih mogla doseči samo po suhem. Toda oni, ki ni videl pragozda, si sploh ne more predstavljati, kaj se pravi riniti skozi goščavo. Zato na tak poizkus sploh nisva mislila. Utrujena sva bila na smrt. Sklenila sva prenočiti kar na produ in se šele drugo jutro odpraviti na iskanje tovarišev. Naju bodo že počakali, saj so gotovo videli, da sva se rešila.

Zarki večernega sonca so nama kmalu posušili premočeno obleko. Natrgal sem svežega zelenja, da sva si z njim postlala. Hitro se je znočilo. Legla sva lačna in utrujena. Morda je bila prav ta utrujenost vzrok, da dolgo nisem mogel zaspati. Ko sem nekoliko zadremal, me je prebudilo neko kruljenje. Prestrašen sem sedel, a se takoj zopet pomiril. Čreda veprov je prišla k reki pit in se hladit.

Sredi noči sem se zopet prebudil s tesnim občutkom pri srcu. Voda v reki je šumela, pragozd je spal, skozi zrak pa so doneli enakomerni zamolkli, votli glasovi.

V vedno enakem taktu, z vedno enako jakostjo.

Neprestano, neprestano...

Kaj je to?

(Dalje.)

S I C H E R L J A N K O :

SMUŠKI DROBIŽ

Z velikimi koraki stopa smuški pokret po svoji zmagoslavni poti. Mlado in staro — vse smuča. Zunaj na zasneženih poljanah pozabi človek na vse težave, zato hite ljudje radi tja, kjer se jim nudi najcenejše in najkoristnejše razvedrilo. Nameni so različni. Prvi smučajo zares, drugi zaradi zabave, tretji radi mode (ti so res prismode!), četrti samo drve in uspehe love.

Kaj pa vi? Mi-
slim, da je najbolje,
ako uberete srednjo
pot. Po zdravniški
preiskavi pretehtajte
svoje moči in upošte-
vajte razmere, v ka-
terih živite. Smučajte
radi zdravja! Zave-
dajte se, da vas zme-
ren šport lahko utrdi,
pretiran pa vam po-
konča zdravje. Smu-
čanje vam bodi sred-
stvo, da morete tudi
pozimi živeti v nara-
vi in doživljati njeno
lepoto.

Kaj maramo mi, smo fantje mladi!

(Mešč. šola v Škofji Loki.)

Smučanje je naš
narodni šport. Za to imamo dokaze. Že Valvazor nam poroča o bloških smu-
čarjih. Ker je ta šport res last našega naroda, zato ne čuvajte samo narodnega
zdravja, ampak tudi naše slovensko smuško izrazoslovje. Ogibajte se tujk!

Vsem, posebno pa tujcem dajajte dober zgled s svojim plemenitim ve-
denjem na vseh smuških potih, posebno pa na izletih. Tako bodo tudi tisti,
ki mnogokrat upravičeno obsojajo športne izrodke, priznali, da šport lahko
vzgaja tudi značaje. In še nekaj! Dolžnost je prva, potem šele šport; zakaj
nekateri trdijo, da današnja mladina nazaduje v šoli radi prevelikega udej-
stvovanja v športu.

Ali je smučanje tudi za žensko mladino? Tudi. Zakaj ji ne bi privoščili
zimskega izprehoda, sonca in čistega zraka? Seveda zahteva nežnejši ustroj
ženskega telesa več pažnje iz zdravstvenih ozirov in se mora prilagoditi
načelu, da je dom bližji od gore. Nasprotno pa je prav žalostno, če študira
mladina o grški kulturi in posebno še o telesni vzgoji, zraven pa bleđi,
izgublja vid in zapada jetiki, ker ima premalo stika z naravo.

Kadar si nabavljate novo opremo, se posvetujte z izkušenimi strokov-
njaki. Za naš smuški svet uporabljajte kratke smuči. Mere po Schneiderjevem
modelu: zgoraj 9'5 cm, v sredini 7'5 cm, spodaj 8'3 cm. Tudi palice naj ne
bodo predolge. Skrben smučar napoji že poleti smuči s smuškim oljem ter
skrbi, da obdrže smuči vedno pravilno obliko. Robniki varujejo smučem
žive robove. Najbolje se obnesejo sestavljeni, to je v ravnem delu smuči
kovinasti, v krivini pa iz mehkejši snovi (fibroid). Mazanje smuči je veda
zase. Mnogo zmag na tekmah je že odločil vosek. Snega je sto vrst. Maž
pa tudi ne dosti manj. Rabimo maže za smuk, za vzpon in splošne maže. Za
vzpon služijo kože tjulnja, kartačasto blago (pliš) in najnovejši domači izum
g. inženirja Jaksa, to so kovinaste vzpenjalke (mački). Obuvalo, ki je naj-
kočljivejši del opreme, naj bo ročno delo. Za čevlje uporabljajte tako mazilo,
da ostane usnje dovolj luknjičavo, ker le tako lahko izhlapeva notranja vlaga.
— Obleka bodi svetlejša, lahka, volnena z zavarovanimi žepi. Hlače dolge,
prikrojene tako, da zapirajo vlagi vhod v čevlje. Nepremočljivi nahrbtnik
pritrдите z jermenimi okoli pasu, da vam pri padcih ne dela skokov čez glavo.

Zakaj je smučanje tako privlačna in zanimiva športna panoga? Zato, ker je smučka tehnika tako rekoč neizrabna ter nudi smučarjem mnoge razno-terosti. Pri izvajanju smučskih likov moramo upoštevati vedno činitelje, ki se neprestano spreminjajo. Ti so: smer in brzina gibanja, strmine in oblike smučkega sveta ter kakovost snega. Te naravne ovire nudijo izvežbanemu smučarju užitek, novincu pa ogromno število pik. Treba je vztrajnosti, volje in premagovanja. Če vam je mogoče, udeležite se kakega smučarskega tečaja, kajti tukaj se vam nudi prilika, da v kratkem času napredujete v smučski tehniki. Vežbanje je pogoj znanja smučke umetnosti. Jutrnja telovadba na-
pravi prožno smučarjevo telo. Suhi

Idealni smučski lik. (Kristijanija.)

tečaji ga pouče, da pride na sneg že utrjen in pripravljen. V tečaju spozna v kratkem času osnovo, to je začetniško tehniko: hoja, oziroma drsenje, obrati, smuk, plug, plužni zavoji in loki, nato sledi že kristijanije, škarje, prečni sko-ki itd. Tehnika smučanja se vsako leto izpopolnjuje z najnovejšimi pridobit-vami. Vendar pa razlikujemo v bistvu le like, pri katerih so smuči v vzpo-rednem, plužnem in škarjastem polo-žaju, oz. v telemarku. Seveda so mo-goči razni prehodi, ki so tesno vezani med seboj. Najlaže obvladamo smuči, ako smučamo razmeroma široko, v srednjem počepu in v zadostnem pred-klonu.

Prvo tehniko smučanja so prinesli smučarji-vojaki iz svetovne vojne. Predvojni smučarji so bili pri nas bele vrane. Ščasoma so ustanavljali društva. Skrbeli so za smotrenek pouk v tečajih.

Tudi vojaštvo je poskrbelo za vojaške

smučarske vežbe, saj so smuči za vojake važno prometno sredstvo. Polagoma pronica pouk v smučanju tudi v osnovne, meščanske in srednje šole. Sedaj ko imamo tudi ministrstvo za telesno vzgojo, pričakujemo večjega napredka, zlasti, ko bo priskočila na pomoč novo ustanovljena drž. visoka šola za telesno vzgojo. Pri nas smuč. društva vidno naraščajo, na Gorenjskem imajo svoje stalne smučarske šole. Take šole so v Planici, Kranjski gori, Bohinju, na Bledu, Pokljuki in na Voglu. Poleg tega pa se vrše po vsej Sloveniji pod vodstvom dobrih smučarskih učiteljev razni tečaji. To so dolinski tečaji. Pomladanski Triglavski tečaji pa so namenjeni smučarjem, ki se hočejo izvež-bati v smučanju v visokem gorskem svetu. Nekaj posebnega bo nova smu-čarska skakalna šola v Planici. Tam bodo tri skakalnice: za 25, 70 in 100 metrske skoke. Čeprav imamo že dobre domače vaditelje, vendar so nam tudi inozemski vaditelji dobrodošli. Ker so pač oni mojstri na zasneženih poljanah, jih kličejo po vseh državah, posebno še letos, da pripravljajo tekmo-valce za zimsko olimpijado, ki bo v Nemčiji in o kateri vam bom v »Razorih« poročal.

Naporne tekme so le za popolnoma zdrave, dorasle smučarje. Mladina naj goji skoke na majhnih skakalnicah, dalje naj izvaja smučke like. Če pa

že tekmuje pri teku na daljavo, naj bodo proge kratke, brez vzpona, čim bolj položne, to je predvsem navzdol. Društva mnogo tekmujejo, in sicer razlikujemo naslednje tekme: Tek na daljavo (posamezniki in moštva), skoki in sestavljene tekme. Med posebne tekme spadajo: štafeta tekma (predaja poslanice), tekme čez zapreke, tekma v smuku (velika višinska razlika, čim krajši smuk do cilja — odločilen je čas!), tekma v smučskih likih (slalom) — na odprtem pobočju z majhno višinsko razliko. Tekmovalec mora presmučati v določenem vrstnem redu vsa postavljena vratca. (Odločata čas in izvedba.)

Skoki so jadralni polet smučarja. Imamo naravne, večinoma pa umetno zgrajene skakalnice. Edinstvena je naša skakalnica v Planici, kjer so mogoči skoki do 100 m. Letos so jo še povečali. Fis (Fédération Internationale de Ski — mednarodna smučska zveza) priznava in odobrava že samo skoke do 70 m. Zato je žal Norveški savez prepovedal svojim tekmovalcem udeležbo na lanski mednarodni tekmi na Planici. Kljub temu je dosegel Norvežan Andersen pri vajah skok 98 m. (Mnogi so rekli, da to ni bogve kaj, ker pač ni dosegel 100 m.)

Športne naprave in domovi dobro vplivajo na razvoj zimske turisticke. Pomladanski gorski izleti so višek lepote in zdravja, a samo za smučarja turista, oz. turista smučarja. Zakaj gorska narava zahteva pozimi celega moža. Najlepši so pomladanski izleti, ko je že dan daljši, sonce toplejše in so navadno dobre snežne razmere. Pozor pred plazovi! Pripravite se na vsak izlet že doma. Preštudirajte pot na dobrem zemljevidu in po knjigah vodnikovih, ki jih imamo že za posamezne kraje. Izbira izletov ni težka. Škoda pa je, da je turistovski obmejni promet še v tako tesnih sponah. Hranite svoje moči v dolini. Poslužujte se vozni olajšav na železniških in avtomobilskih progah. Radi varnosti naj šteje družba vsaj 3 do 4 člane. Spoštujte markacije. zatočišča, koč, domove in druge gospodarske naprave, da ne bo pritožb. Mislite si, da ste v nočnem snežnem metežu zašli. Po dolgih blodnjah pridete do skrajnosti izmučeni v zavetišče, a tu ni ne drv ne pravega zavetja, čim so nevarjeni ljudje vse razbili in odnesli. Posledice so lahko pogubne. Ne delajte sebi in drugim neprilik s poškodovanjem tuje lastnine. Na poti ne plašite in ne preganjajte divjačine in ne povzročajte lovcem škode. Izleti v planine so pozimi večkrat zelo naporni; zato uživajte čvrsto hrano. V planinah je višinsko sonce. Ultravioletni žarki so zelo zdravi, a tudi hudi! Zeleni naočniki in mazilo varujeta oči oz. kožo. Upoštevajte naravne sile, vremenske prilike, zanimajte se za vremenske napovedi in nasvete domačinov. Če pa doleti vas in vašo družbo nesreča, ne izgubljajte glave in poguma, ampak pokažite svojo junaško požrtvovalnost in nudite ponesrečenemu prvo pomoč.

Zimska narava je polna lepote. Slikajte jo! Imeli boste lep spomin.

Letošnji zimskošportni spored je izredno bogat, a bo težko izvedljiv spriču neugodnih snežnih razmer. Letos so po vseh državah živahne priprave za IV. zimske olimpijske igre, ki bodo v Garmisch-Partenkirchnu od 6. do 17. febr. t. l. Tudi Jugoslavija bo poslala tja 15 najboljših tekmovalcev. Tu se bodo borili z najboljšimi tekmovalci vsega sveta. Ta olimpijada bo prekosila vse dosedanje in bo največja zimskošportna prireditev v Evropi. Kaj bi dejali stari Grki, ki niso smučali, k zimski olimpijadi!

Iz tega drobiža ste spoznali nekoliko belo opojnost. Jasno je, da v kratkih stavkih ni mogoče obravnavati vsega. V »športnih stavkih« nanizane misli naj vam bodo v pobudo k resnemu sodelovanju na belem polju. Saj vi ste naša nada in naš up, vi, mladi junaki naše triglavske straže. Smuk!

REKA SAVA — PROMETNA ŽILA DAVNIH DNI

Od najstarejših dob pa do sredine preteklega stoletja je bila reka Sava ena izmed najboljših prometnih zvez. Stoletja so odmevali po savskih soteskah radostni vzkliki razigranih brodarjev pa tudi prestrašeni klici čolnarjev, kadar so bili v nevarnosti. Reka Sava je izgubila svoje stalne posetnike v tistem času, ko je prisopihal v naše kraje prvi vlak. Od Celja pa do Ljubljane je stekla železnica v letu 1849, od Zidanega mosta do Zagreba pa leta 1862. Od tistih časov so zapustili vodno pot čolnarji, Savo uporabljajo edino še splavarji, ki tovorijo po malem od litijske strani, v večjem obsegu pa na svojih zajetnih splavih po reki Savinji in nato po Savi proti Beogradu.

ARGONAVTI V NAŠIH VODAH.

Grška pravljica o Argonavtih, ki so brodarili po naših krajih že skoraj pred tri in pol tisočletji, je gotovo najstarejša povest o veslačih na reki Savi. Središče povesti je mladi in drzni junak Jason. Ta se je spustil v boj s samim Aetesom, kraljem sončne Kolhide ob današnjem Kavkazu. Mogočni vladar je bil lastnik zatega runa. Redka dragocenost, največja v tistih časih, je zamikala vse tedanje junake. Tudi mladi helenski junak Jason se je odpravil na daljno pot, da si pribori dragocenost. Izbral si je četo mišičastih in pogumnih tovarišev, vkrcali so se na ladjo Argo ter so odpluli. Po dolgih in težavnih prigodah so zaplavali končno v Črno morje; pa tudi kasneje so imeli srečo, kakršne ni čakala še nikogar: priborili so si zlato runo in obenem so ugrabili kraljično Medejo, hčerko sončnega kralja Aetesa.

Nesrečni oče Aetes se je takoj odpravil s svojimi vojščaki za Jasonom in njegovo četo. Razsrjeni vladar se je podil za ladjo Argo na svojih jadrenicah — takrat razen jadrenic in ladij na vesla še niso poznali drugačnih vodnih vozil — po valovih Črnega morja vse do tam, koder se steka vanj reka Donava. Jason je krenil s svojo maloštevilno a pogumno četo v reko Donavo, nato so veslali po reki navzgor proti sedanjemu Beogradu, mimo Zagreba in so prešli tudi skozi naše kraje. Pri Zidanem mostu so zaveslali v zasavske ožine, ob sotočju Ljubljanice v Savo pa so krenili pri današnjem Zalogu v strugo Ljubljanice. Tam so se celo izkrcali — in kakor govore zgodovinske pripovedke — so se tu celo naselili in so položili prve temelje današnji beli Ljubljani.

Del pogumnih grških junakov pa je krenil po Ljubljani naprej proti Vrhniki, kjer jim je zmanjkalo vodne poti.

Hrabra četa pa se ni tega prav nič ustrašila. Ladjo Argo so naložili na valje in so jo vlekli preko dolin in preko gora, dokler niso pri Devinu zagledali svojo rešitev: Jadransko morje. Po valovih Jadrana in Sredozemskega morja so končno prišli vendarle v svojo domačijo, Grčijo, ki je niso videli mnogo, mnogo let.

V spomin na drznega junaka Jasona, njegovo Argo in njegove zveste veslače so krstili Vrhničani, ki izdelujejo prvovrsten sir v škatljicah, za »Jason sir«.

JANTAR, ZLATO STARIH ČASOV.

Pripovedka o Jasonu bržkone ni resnična. Bujna domišljija grških pripovedovalcev je oblekla v zanimivo pripovedko poznanstva starih Helenov

o naših krajih. Stari Grki so hodili v naše kraje po trgovskih poslih in so se seveda posluževali vodne poti po reki Savi.

Kaj neki je vleklo podjetne južnjake v naše severne, za tiste čase tako težko dostopne in odročne kraje?

Grki, podjetni trgovci, so hodili na sever po večini zaradi jantarja, ki je bil v tistih časih redka dragocenost in imenovan »zlato najstarejših časov«. Jantar so pridobivali na severnih obalah Evrope in so ga prav uspešno prodajali za okraske po vsem tedaj znanem svetu. Ženske so se že tudi takrat izredno rade lišpale in je zato nudil jantar obilo zaslužka podjetnim rokam.

TEMPELJ ČOLNARSKE PATRONE ADSALUTE V VERNEKU.

Tudi Iliri in Kelti — v naših krajih so se pojavili kakih 1000 let pred Kristusovim rojstvom — so se posluževali prvenstveno vodne poti po Savi. Po izsledkih naših zgodovinarjev — med najbolj vnetimi raziskovalci je naš gorenjski rojak dr. Valter Šmid iz Gašteja pri Kranju, zdaj profesor na univerzi v nemškem Gradcu — so se pečali Iliri s čolnarstvom že obrtoma. Na mnogih točkah ob reki Savi so imeli oporišča; tamkaj so gradili že tudi prve zahvalne domove na čast svoji paganski boginji Adsaluti, pokroviteljici čolnarjev. Dr. Šmid je zasledil ostanke starega templja boginje Adsalute v Verneku pri Kresnicah. Oba kraja si ležita nasproti: Vernek je na levem, Kresnice so na desnem bregu reke, dobro uro hoda od Litije proti Ljubljani. V Kresnicah imajo tudi lastno železniško postajo. Vernek prav dobro vidite iz vlaka. Zdaj je v Kresnicah mogočna apnenica — last Zagorjana g. Birole —, od katere je speljana v hrib na nasprotni strani reke žičnica, ki dovažja s hriba v apnenico potrebni apnenec.

TRŽIŠČA ILIRSKIH KOVAČEV MED KRANJEM IN ZIDANIM MOSTOM.

Mimo Adsalutinega templja, patrone starih savskih čolnarjev, je vodila iz Verneka pot v hrib proti Vačam. Tam so živeli skoraj tisoč let stari Iliri: trgovci, fužinarji in kovači, ki so svoje blago spravljali v promet takisto v glavnem po reki Savi. Med izkopaninami današnje dobe so zasledili izdelke pridnih nekdanjih vaških prebivalcev celó v okolici Kranja in Zidanega mosta. Te izkopanine govore dovolj zgovorno, da je segal trgovski okoliš starih Vačanov od Kranja do Zidanega mosta; med temi kraji pa so se posluževali vodne savske poti.

Stari Iliri so zgradili tempelj boginje Adsalute tudi pri Hrastniku. Tamkaj stoji danes majhna vasica Sava, na nasprotni strani sedanje hrastniške železniške postaje. Nekdanji brodarji so se pri Adsalutinem templju v Hrastniku zahvalili patroni za prestane težave v najhujšem predelu vodne poti, ki sega od Litije pa do Hrastnika. Da, celó pred vstopom v najbolj težavni del struge pri Belem slapu pod Zagorjem, kjer stoji nedaleč še danes Prusnikov grad, zgrajen v srednjem veku, so čolnarji izstopili in so darovali na čast Adsaluti spominske kamenčke in predmete, ki so jih nabrali ali pa kupili v bližini Podpeči nad Ljubljano. Še dandanes najdeš ob Belem slapu ostanke drobnega kamenja, ki ga ni sicer nikjer drugje v naših krajih razen v Podpeči.

RIMLJANI V LITIJSKEM RUDNIKU.

Za Iliri in njihovimi najbližjimi nasledniki Kelti so uporabljali tudi Rimljani Savo za prometno žilo. Saj je znano, da so ustanavljali Rimljani

utrjena mesta najrajši ob prevoznih rekah; Rimska Emona (naša sedanja Ljubljana), Siscia (Sisek), pa tudi Singidunum (naša sedanja državna prestolnica) so dovolj zgovorne priče o tem, da niti ne posegamo po ostalih rimskih mestih, ki bi jih lahko našli v obilici. Po mnenjih nekaterih zgodovinarjev so prav Rimljani položili temelje tudi naši današnji Litiji. Ta mičen zasavski kraj leži prav na sredi med Ljubljano in Zidanim mostom in tu so imeli stari Rimljani oporišče. Kraj jim je služil za pristajališče in križišče, saj je tod skozi vodila cestna zveza med severom in jugom. Beseda litus pomeni breg, obrežje. In prav Litija je bila Rimljanom važno obrežje ali pristanišče. Sicer pa je v izvoru besede Litija več razlag. Iz latinske besede litus jo izvaja med drugim tudi učeni zgodovinar Janez Vajkard Valvazor, ki je stanoval na sosednjem Bogenšperku, kjer je pisal svoje znane in še danes pomembne knjige »Slava vojvodine Kranjske«, ter je imel svoj grad tudi v Litiji, le nekaj korakov od savske struge.

Rimljanom je služila Litija tudi za važno pridobivanje rudninskih sirovin. V rudniku Sitarjevcu, dvigajočim se med Litijo in Šmartnom, poznajo še danes Rimske rove, ki so stari okrog 2000 let in so v njih iskali rimski kopaci svinčeno rudo. Tovorili so jo na ladjah po vseh tržiščih, ki so jih obvladovali. Še pred svetovno vojno pa tudi po vojni zelo zaposleni sitarješki rudniki trenutno molče.

SV. MIKLAVŽ, PATRON SLOVENSКИH BRODARJEV.

V 8. stoletju so zavekale skozi Zasavje že mišice starih Sloenov. Ko so postali naši pradedje kristjani in se je brodarstvo mogočno razmahnilo, so si izbrali slovenski brodarji za svojega zaščitnika sv. Miklavža, ki je priprošnjik sploh vseh popotnikov, posebno še tistih, ki se poslužujejo vodnih poti. Na čast čolnarskemu patronu sv. Miklavžu so zgrajene številne cerkvice in kapelice. Da, svoje čase je bila čolnarska obrt med najbolj dobičkanosnimi v naših krajih, zato so postavili v Ljubljani čestitemu svetniku najlepšo cerkev, ki je danes tudi škofijska in jo pozna večina naše dece prav zato, ker so bili v ljubljanski šenklaški cerkvi tudi birmani.

Tudi litijska cerkev je posvečena brodarskemu patronu, prav tako skoraj vse ob Savi ležeče cerkvice in kapelice: na Savi pri Litiji, v Hrastniku, na Jančem, ki se dviga na vzhodu Ljubljane itd. itd. Med najbolj pomembnimi cerkvenimi hrami, ki so posvečeni sv. Miklavžu, pa je cerkev sv. Miklavža, ki leži na istoimenskem hribu pod goro Cigljem. Podružnična cerkev spada sicer v moravsko župnijo; izletnik, ki ga zamika na krasnem prostorčku ležeča cerkev, vidna tudi po vsej zasavski soteski, pa bo šel za dostop na železniško postajo Jevnica, za povratek pa na železniško postajo Kresnice.

Dejstvo, da so si izbrali davni naši predniki prav prostorček pod Cigljem za svetišče svojega patrona, govori o njihovem izbrušenem okusu in dobrem opazovanju. Cerkevica je vidna po strugi daleč navzgor in navzdol. Zato radi verjamemo, da so se čutili brodniki varni vse dotlej, dokler je čuval nad njimi priljubljeni patron in dokler so veslači s pogledi dojemali hram svojega patrona. Ko pa so prišli iz območja svetomiklavške cerkvice, pa so si spet postavili nov hram in tako so veslači potovali varno v zavetje sosednjega božjega doma.

Življenje slovenskega brodarja na Savi tone zdaj že v pozabo. Stari spomini na nekdanje čase, ko so zasavski pradedje služili novce in kruh z veslom v roki, žive le še med najstarejšimi očanci in ženicami kot ustno izročilo njihovih očetov in dedov.

JOŽA HERFORT:

KRUTI GOST

Noč, noč v hostah. Hoste so bile prazne, da, prav res strahotno prazne. Ni zahrstela stopinja srne, ni zaškripal sneg pod zajčjim skokom, še celo sova se je umaknila daleč, daleč v vas. Ob prostrani zasneženi jasi je stal sivec volk, močan in ves orjaški. Kraj njega je stala za spoznanje manjša volkulja. Oba sta nezaupno strmela v vas, gledala, kako so se utrinjale poslednje lučice po samotnih bajtah. V teh mogočnih telesih, polnih moči, one divje, ki jo je večal glad in kateri se je družila drznost, lokavost, nad vse pa železna vztrajnost.

Samec se je nemirno prestopil, pa šel tavaje iz sence na mesečino, oči so se mu zeleno svetile, iz njih je gledal glad in netil s svojo divjo silo žival do blaznih početij. Špičil je ušesa, velika rjavorumena uhlja sta vlovila vsak najmanjši zvok, čakala nestrpno a vseeno potrpežljivo, ne bi li ujela šuma, stopinje divjadi, ki še ni zvedela, da je mraz in glad prignal sivca v te samotne in divje hoste, da je v gostih oni, na katerem jaše smrt.

Mir, mir, smrtna tišina. Dlaka na mogočnem, silnem vratu se je naježila, ves ogromni sprednji del telesa je bil napet, nobena mišica ni zatrepetala. Tavaje se mu je približala samica. Obrnil se je, pogleda pa ni umaknil od vasi. Pasji lajež je začul. Košati rep je stisnil med nogi in ves bok je zasijal v mesečini. Sivorjav je bil, stegna in ledja so bila nižja kot hrbet in križ — volk je v zadnji del nižji, šibkejši.

Stoku podobno cvilenje se je izvilo samici iz golta, hip nato se je samec prestopil, počasi šel v dolino, v globel. V hiši, odkjer je čul pasji lajež, je prav ta hip ugasnila luč, bila je poslednja. Volka sta šla na lov.

Enakomerno sivo se je prevleklo nebo, mesec je zahajal, ura se je nagnila že globoko čez polnoč. Lovci so se tiho razšli, postavili so se ob poti vzdolž hriba, pod mogočnimi, temnimi hostami. Pred njim se je razprostiralo prazno polje, globoko pokrito s snegom in le posamezne poljske žive meje so se modrikasto sivo, nejasno odražale od bele okolice, pa se zgubljale v daljavi in mraku. Pod jutro gredo lisice s polja; ko so bile še na polju, so jih šli gonjači pognat proti hostam in pred cevi. Kot temne sence so stali lovci od vasi pa daleč do samotnega mostu ob reki — tu so morale lisice proti brlogom.

Volčji par je oprezal okoli vaških hiš. Glad, ona strašna sila ju je gnala, jima kazala pota, premostila vse ovire, jim dala poguma, da sta se približala največji, najgroznejši zveri — človeku!

Scene, prav lovčevo je bilo, saj niti brak, niti čuvaj ni bilo, je postalo nemirno, besno se zaganjalo ob verigi, pa presunljivo zavijalo. Pes je slutil volka. Nekaj časa se je z obupno silo skušal strgati z verige, nato pa se je ves trepetajoč zaril v seno ob hlevu in svoji uti. V blaznem strahu je pozabil na vse, na vse, rešiti si je hotel borno življenje.

Pasje cviljenje je starega volka dražilo, dražilo je njegovo lovsko čud, dražilo je njegov strašni glad. Obkrožil je hišo in se polagoma oprezno blizal psu. Prav ko je hotel v besnem zaletu vzeti bedno trepetajočo žrtev, je volkulja zamolklo zarenčala in se pognala v beg. Samec je planil za njo.

Streljaj od vasi sta se ustavila. Sta se li varala? Spet sta se obrnila proti vasi, tedaj pa v ostrem obratu planila v drugo smer — človeški duh, vonj po človeku! Hip nato dva ognjena zublja in dva ostra poka. Stari samec je začutil pekočo, skelečo bolečino in zadnji del telesa mu je rahlo zaneslo.

Takoj po strelu za vasjo kriki gonjačev — pot jima je bila zaprta, na polje nista mogla. V hoste, v njihove zaveznice! Joj, spet sikajoč plamen in pok, obrnila sta se in tekla med lovci in gonjači.

En sam krik: »Volkovi!« En sam klic prvega lovca je vrgel vsem puške k licu, toda luna je zahajala in sive koprene so se raztegnile prek neba — niso mogli dobro meriti.

V silnem diru sta šla in prešla volka črto lovcev, prešla ognjeno črto ognja in svinca. Kot sencji sta šla tiho, kot misel urno. Dovolj! Ognjeno črto sta presekala, utrla sta si pot v mirne, mračne hoste.

Še par skokov, še parkrat je zahrstel sneg in spet je zavladala smrtna tišina.

Na snegu je rdelo par kapelj volčje krvi, ob hiši je varno skrit trepetal pes, visoko v hosti sta stala volka in nemo zrla proti vasi. Mraz je pritisnil in glad se je poostiril, rana je divje pekla in oči so se jima pošastno svetile. Hoste so ju varovale s svojo temo in nepristopnostjo, na vzhodu pa se je porajal mladi dan.

*

Srepro rjavo zeleno volčje oko je motrilo okolico. Vse pod snegom, nikjer sledi! Čuj! Šum v hosti. Rahel, komaj volčjemu ušesu zaznaven. Na robu jase se je pojavil — tretji volk. Sam, samec se je pritepel v temne rakitniške hoste in tu našel družbo, družbo, ki ji je bil glad strašno kruti gost.

Družčina v mladem dnevu, družčina, ki ji je noč zavezница in pomočnica. Glad jih je tiral dalje.

Prostrana, obširna jasa je ležala pred njimi. V dnu jase je dolino gosto prepreglo kopinje in srobotje, le tega so iskale srne. Volčje so se vznemirili. Kri jim je divje zaplala, duh divjačine je prevel sestradena telesa. Tiho, brez posvetovanja so se razšli. Stari samec se je tihotapil levo, volkulja desno in ob jasi, novi tovariš je zavil globoko pod jaso in utonil v grapi. Počasi, neslišno se je pričel divji lov za divjadjo, ki še ni bila na vidiku in, ki še ni slutila krvavih lovcev. Spodnji je počasi pritiskal, gnan po vonju divjadi navzgor. Družina srn se je zganila, ni še čutila strašnih lovcev, toda — nekaj ni bilo v redu. Hip nato jim je prinesel veter — volkovom na vkljub je potegnil od doline proti hribu — volčjega duha. Z divjo, strašno silo so planile, strah jih je ostrožil, toda tudi volčje so že planili — z leve in desne sta planila ob strani šetajoča. Kratek grozen krik je napolnil jaso in se pošastno lovil po mrtvih dobravah — brez boja so opravili voleje svoje krvavo delo. Dvoje srn je ležalo, sneg pa je rdel od tople krvi.

Utešen je bil glad, odgnan oni strašni volčji gost, na pozorišču žaloigre je ostalo nekaj dlake, par kosti in okrvavljen pa pregažen sneg.

Poglavje bele knjige je to, sledovi in sneg je povedal to žalostno prigodo iz gozda.

*

»Volkovi!« spet je kot srh preletel lovce ta klic. Spet so se razpostavili, po gozdu topot. Gonjači so se oprezno razšli, dobro vedoč kako vražje tanka so volčja ušesa.

Stari Matevž je dobil mesto med gostim kopinjem pod poseko. Uren

strelec je moral zapirati ta prehod, zakaj ozka stečina, ozek prehod med gozdom in kopinjem ti volk, da celo lisica po bliskovo preskoči!

Gozd je umolknil, zamrle so tihe stopinje lovcev in gonjačev. Dolgo, dolgo je Matevž sameval. Čim dalje je lovec sam in je mir okoli in okoli po gozdu in dobravi, tem preje bo prišla žival, zaupajoč miru in tišini.

Dan se je že nagibal, že se je jelo mračiti, ko je visoko v gori počil strel. Komaj trenotek pozneje je čul Matevž ostre, trde skoke. Vrgel je puško k licu in čakal. Srna je v divjem teku prišla mimo, jezik ji je skoro za ped molil iz gobčka.

Sedaj! je dahnil Matevž in napeto čakal. Skoro tik za njo je pritekel velik sivorjav volk, z gobcem tik pri tleh — zasledoval je ubogo zmučeno žival.

Oster pogled vzdolž puškinih cevi, mal ognjen pramen, kratek odsekan pok in stokajoč odmev, volk se je prekopicnil in obstal sredi stečine. Strel v glavo!

Matevž se je posmehnil, vesel nad uspehom. Volk, nagrada, zavist tovarišev lovcev...

Počasi se je bližal ustreljeni zveri. Kar se mu je obraz raztegnil in pomračil. Ves zelen je brenil volka, ki je imel usnjen ovratnik in svetlo pasjo znamko — Matevž je ustrelil županovega volčjaka...

Daleč za tretjo goro so bili že volcje, ko so pričeli lovci nanje pogon. Spet se je bližala noč, volčja zaveznica, spet so z žalostnimi očmi zrlji proti dolini, spet jim je glad nemili gost. Prišli so v pravo lovišče polno srn, pa že jih je pognal človek z jekleno palico, ki bljuje ogenj in grom.

Zrlji so v dolino, proti mestu v daljavi ležecemu, njihove oči so pa vpile, vpile kot njihovi želodci. Glad, volčji glad, nemili gost samotarja sivca, neutešni, strašni!

Daleč od volkov je bilo mesto in tudi tam je glad doma, tudi tja hodi v goste pravi volčji, neusmiljeni glad, pa le malokdo ve, da je glad nekaj strašnega.

Z A V R L A L B I N :

USTANOVITEV SPASOVE CERKVE

A ko potuješ od Čustendila ob Strumi proti severu, zagledaš že od daleč na vrhu z zelenjem obrastlega griča čudno zgradbo, ki se ti iz daljave vidi kot ogromen zvon. Pot te vodi ob strmem bregu te živahne gorske reke in dospješ do Sovolštice, ki se zliva v Strumo. Svet se odpre in v kotu med sotočjem obeh rek se iznad položnega podolja dviga osamljen grič, ves porastel z zelenimi vinogradi, last marljivih vinogradnikov iz sela Nikoličevaca, ki si ga srečal spotoma. Ozka brv te privede čez Sovolštico k vznožju in od tod prideš po vijugasti stezi, ki te vede med bogato obloženimi trtami, na vrh, kjer se ti odpre majhna ravnica. Sredi nje stoje med grmovjem, robidovjem in koprivami razvaline stare, stare cerkve. Zidovje, ki se sestoji izmenoma iz slojev klesanega kamna in opeke, je prilično dobro ohranjeno, dasi se mu tudi vidi, da ga je že marsikod ogledal neprizanesljivi zob časa. Ob vznožju sten se belijo med plevelom in grmovjem kosi belega kamenja; opasne razpoke preprezajo slikovito stavbo — mreža, kateri ne bo več ušla.

Kupola, ki je pokrivala lično cerkev, je že napol razpadla. Le prednji del še stoji — kako dolgo še?

In ta cerkev, prastara in znamenita, ima svojo zgodovino. Tole pripovedujejo o njej.

V letu 1330. sta se dogovorila bizantinski cesar Andronik III. in bolgarski car Mihajlo za skupen nastop proti obema srbskima kraljema, staremu Urošu III. in mlademu Štefanu Dušanu, ki sta v naglem poletu neumorno širila meje srbske države in postala opasna svojim sosedom, zlasti Bizantincem in Bolgarom. Ti so otvorili napad, ali ni se jim posrečilo, da bi bili pravočasno združili svoji vojski. Srbi so najprej pričakovali prihod Bolgarov na polju Dobriču ob sotočju Toplice in Morave. Ali car Mihajlo je udaril po drugi poti, od Vidina preko Sofije v Macedonijo. Na srbsko zemljo je stopil pri mestu Zemlnu, čigar ruševine se dvigajo na dolnjem koncu veličastne soteske Strume, ki se končuje nad Čustendilom. Srbska kralja sta se utaborila severno od tega mesta ob reki Kamenči (sedaj Sovolštici). Ker sta pričakovala še nekaj plemstva, sta sklenila z Bolgari premirje. Tako sta si stala nasproti oba neprijatelja v bližini Velbužda (sedaj Čustendila).

Noč pred bitko. Obširna dolina med Kamenčo in Strumo je pokrita s spečimi vojaki, ki so jih izmučili nagli pohodi preko strmih planin. Vse je tiho, le zategli klici straž odmevajo v presledkih z vrhov obdajajočih višin. Tam ob rekah, kjer je trava posebno sočnata, se premikajo temne gmote — paseči se konji, ki še vedno hrstajoče mulijo dišečo travo. Na nebesni svod je priplaval lunin krajec, ki le z medlo lučjo prodira skozi gosto soparico. Ozračje je mirno in dušeče leži nad ravnico; od nikoder sapice, ki bi pregnala neznošno julijsko vročino. Speči vojaki se nemirno obračajo v težkem snu.

Gori na samotnem griču se belita velika šotora; ob njiju stoji četica mrkih vojakov na straži. V motni lunini svetlobi se leskečejo njihovi jekleni oklepi.

V levem šotoru počiva mladi kralj Štefan na dragocenih krznih. V nemirnem spanju se premetava po mehkem ležišču; potne srage mu stoje na čelu, kajti v šotoru vlada zadušljiv zrak.

Poglejmo še v drugi šotor, v šotor kralja Uroša III. Tudi tu je neznošno vroče, toda stari kralj ne spi, ne more spati, saj bo prihodnji dan odločilen, morda celo usoden za bodočnost njegove države. Dobro se zaveda, da leži bojna sreča v rokah Njega, ki vodi usodo vsega stvarstva, v rokah Gospoda vojnih trum. Zato ne zatisne vso noč trudnih oči. V goreči molitvi pričakuje, kleče na tleh, novega dneva. V teh težkih trenutkih se zaobljubi, da bo na tem mestu postavil hram Nje-

mu, Spasitelju, ako mu da srečno poraziti nasprotnika.

Noč je med tem polagoma minevala, na vzhodu je postalo nebo svetlo. Počasi je vzšlo sonce in nastopil je nov dan, sobota, 28. julija 1330. Sončni

žarki so prinesli novo življenje, pa tudi novega trpljenja. Koliko teh junakov tam doli bodo jutri še pozdravili?

V tem se privije preko severnega hribovja dolga kača — pomožne čete. Glasni vzkliki jih pozdravljajo, vojaki navdušeno vihte orožje. Sedaj so pripravljeni — boj se lahko prične. Novodošle čete se porazmeste više od prejšnjih; konje spuste na pašo, vojaki pa poležejo po travi — dolg pohod, prečuta noč je za njimi.

V dopoldanskih urah zapuste tabor ogledniki v smeri proti Velbuždu. Proti poldnevu se vrnejo in javijo, da je bolgarska vojska v neredu; posamezne čete so se razšle po okolici in plenijo. Najugodnejši trenutek za napad!

Kovinski glas troblje pozove vojake k orožju. Ko se čete razvrste, se postavita oba kralja na čelo vojske, ki nato prekorači Kamenčo in se vzpne po pobočju v gorovje. Na zadnjem slemenu nad Velbuždom se ustavi in razporedi v bojni red. Pred sredino se razmesti težka konjenica, nemški in španski oklopniki, pod poveljstvom samega kralja Štefana.

Tam doli po ravnici pa gore vasi in naselja. Bolgarske čete gonijo ujetnike in živino ter vlačijo nagrabljeni plen. Tedaj da stari kralj znamenje za napad.

Trobente zabuče in vojska se pomakne nizdol. Ko presenečeni Bolgari zapazijo napad srbske vojske, nastane zmešnjava in zbežanost. Trobente kličejo k orožju. Car Mihajlo visoko dvigne svojo zastavo in okoli nje se prične zbirati njegova vojska. Toda prekasno!

Zemlja zabobni in težka oklopna konjenica pridrvi naravnost nad zastavo. Pod njenim strašnim udarcem se zamajejo bolgarske vrste, v nastale vrzeli pritisnejo jekleni napadalci. V njihovih rokah se sučejo bliski, ki udarjajo zdaj na desno, zdaj na levo. In kamor udarijo, se zruši mož s konja in njegovo toplo kri pije žejna zemlja.

Bolgarske vrste se sicer uredi, ali že udari glavna srbska vojska. Jekleni klin se je zaril v središče bolgarske vojske, še nekaj naporov in razklana je na dvoje. Sedaj je ni sile, ki bi jo še zadržala. Spusti se v strahovit beg. V hrbet pa sikajo puščice in podirajo vrste bežečih. Beg se je spremenil v grozno umiranje, grozen poraz.

Car Mihajlo vidi, da je izgubil krvavo igro. Le brzina njegovega konja mu more rešiti življenje. Toda že ga je opazilo nekaj srbskih konjenikov. V divjem pogonu zadrve za njim in od dveh strani se mu bližajo. Uvidi, da ne bo mogel uiti, boril se bo za življenje. Zaokrene konja in z visoko dvignjenim mečem pričakuje nasprotnikov. Tedaj privrši puščica in mu prebije grlo. Visoko zakrili z rokami in omahne s konja.

Mogočni bolgarski car leži beden in brezmočen na zemlji, ki jo je hotel osvojiti. Sedaj je njegova in nikdar več se ne bo ločil od nje!

Konjeniki poskačejo s konj in dvignejo mrtvo truplo na konja. Molče se vrača sprevod in se ustavi pred Urošem. Ko zagleda mrtvega nasprotnika, se zresni njegov obraz. Nemo se skloni pred njim, z glave sname blesteči se šlem, da se mu usujejo na rame dolgi sivi lasje. Za njim se odkrije vse njegovo spremstvo — zadnja počastitev velikega nasprotnika.

Tedaj dvigne Uroš sklonjeno glavo in pogled se mu upre v nebo. Iz hvaležnega srca pa mu privre vroča zahvalna molitev Njemu, ki je uslišal njegove vroče prošnje.

Toda mrtvemu carju je treba preskrbeti dostojen pogreb. Zato odredi

spremnost, ki odpremi truplo v manastir sv. Jurija v Nagoričinu pri Kumarnovem, kjer ga pokopljejo z vsemi častmi.

Po srečno končani vojni je dolina med Strumo in Sovolščico zopet oživila. Toda to niso vojaki, temveč miroljubni delavci, zidarji, tesarji, kamnoseki. Težko naloženi vozovi, ki jih vlečejo volovske vprege, škripaje dovažajo kamenje, opeko, les. Živahno vrvenje zajame samotno dolino in osamljeni grič. Na njegovem vrhu je padlo grmovje in se stvorila ravnica. Iz nje pa prično rasti sloji belega, klesanega kamena in rdeče opeke. Naposled prekrije vse visoka, kipeča kupola. Tako je postala stvarnost molitev, uslišana goreča molitev k Rešitelju, Spasitelju.

JOŠ BRINAR PAVLIHA IN NJEGOV VSELE PUSTOLOVŠČINE

UVOD.

Pustolovščine burkeža Pavlihe so znane raznim narodom po svetu. Posebno udomačene so pripovedke o tem norcepasu na Nizozemskem, kjer je »Til Ulenspiegel« nekak narodni junak v šaljivi obleki. Tudi Nemcem je »Eulenspiegel« dober znanec, Francozi imajo svojega šaljivca »Espiègle«, Italijani burkeža »Bertolda«, na Jutrovem nastopa v podobni obleki modri »Nassr-eddin-Hodža«, na sosednem Hrvaškem si pripovedujejo o »Petrei Kerempuhu«, a po Slovenskem uganja svoje burke naš — Pavliha.

Že od njega dni je navada, da začenjamo življenjepise imenitnih mož z njihovim rojstvom. Ako pa hočemo pripovedovati o življenju burkeža Pavlihe, ki je od zibeli do groba burke bril in norce pasel ter prav vse narobe delal kakor drugi ljudje, če hočemo torej o tem norcepasu pripovedovati, moramo pač tudi narobe začeti, namreč z burkeževo — smrtjo. Saj bi Pavliha tudi ne storil drugače, ako bi nam sam pripovedoval o svojem življenju.

Kje je torej grob burkeža Pavlihe?

Na prehodu iz dežele Rešetarjev v krajino Prlekov se dviga nad gozdovi Sladka gora, ovenčana z vinskimi goricami. Sladkogorski domačini so svojčas radi kazali tujcem nagrobni kamen kljukca Pavlihe, kakor tudi njegov zarjaveli meč in pa zvit kos železa, bojda še ostanek burkeževih očal.

Nagrobni kamni navadno pripovedujejo, kdo leži tu ali tam pokopan. Na Pavlihovem spomeniku pa je bil vklesan takle napis:

Pod totim kamnom stoji pokopan
Pavliha, vsemu svetu znan,
Norcepas, nikoli vgnan.

Kakor je pripovedoval ta nagrobni kamen, ki ga je že davno trava prerasila, je torej Pavliha še celó ob smrti pokazal svojo burkasto nprav: pokopali

so ga v jamo pokonci stoječega, ne pa ležčega, kakor je navada. Kdorkoli je bral ta napis, je moral spoznati, da so spomenik postavili muhastemu norcepasu. In norčak in burkež je bil Pavliha resnično vse svoje življenje, dokler ga niso postavili v grob!

Po smrti so na njegovo gubo natovorili tudi marsikako zlobno burko. Toda teh zlohotnih izmišljotin ne bomo sporočali zanamcem. Pač pa bi bilo škoda, ako bi pozabili veselih burk in norčavosti, ki jih je uganjal nasukani Pavliha.

Zmerom in zmerom, od rodu do rodu pojde glas o njegovih veselih pustolovščinah. Saj je v življenju resnobe in tegobe toliko, a za smeh in kratek čas tako prebito malo! Zato bo pač marsikdo rad poslušal prigode burkeža Pavlihe, ki je skril v svoje šale obilo zlatih zrn; zakaj v Pavlihovih norčavih burkah tiči dostikrat več resnice nego v bahavem modrovanju.

1. MLADOST BURKEŽA PAVLIHE.

PAVLIHA TRIKRAT KRŠČEN.

Na prehodu iz Slovenske krajine v nekdanjo Panonsko stoji sloviti trg Lemberk. Tam je bil Pavliha rojen; očetu je bilo ime Miklavž, mater pa so klicali za Špelo Smuk. Za botra je bil oče Miklavž naprosil plemiča Pavla Rogačkega, ki je bil med ljudstvom v velikih časteh, četudi je bil že oropal marsikakega trgovca in prekupeca, ki so vozarili čez Pečice in tja preko Sotle. Po slovitem svojem botru je sinček dobil ime Pavel, ko so ga krstili pri župniji na Sladki gori; a vsa botrska družba ga je že kar spočetka klicala samo le za »Pavliho«, kar se jim je bolj po domače lovilo v ušesa.

Vračajoč se iz cerkve, je morala babica prekoračiti brv čez potok, ki se leno pretaka mimo Polžanske vasi pod Lemberkom. Ker pa je po krstu z botrsko družbo preveč navdušeno napivala na dolgo življenje malega krščenca, jo je na brvi zaneslo vstran, da je z detetom vred telebila v mlakužo. Oba, babica in otrok, sta se že ugrezala v močvaro, in tako bi se bil Pavliha že na svoji prvi poti v življenje skoraj utopil in zadušil. Na srečo so brž prihitele druge ženščine, ki so zadaj racale, pa so potegnile iz vode grgrajočo babico in v plenice povitega otroka.

Ko se je družba, vsa povaljana in umazana, vendarle srečno vrnila domov v Lemberk, so drobnega Pavliho okópali v topli vodi v kotlu ter ga lepo ocedili in olišpali.

Tako so bili tisti dan Pavliho kar trikrat zapored krstili: najprej v cerkvi na Sladki gori, potem spotoma v mlakuži in nazadnje še doma v kotlu.

SANJE O MASLENIH ŠTRUKLJIH.

Ko je bil Pavliha toliko star, da je shodil in je že lahko tekkel, se je pogosto igral z drugimi otroki; takrat je bil zelo ljubezniv ter se še ni zavedal, da mu raste čudno oster jeziček. Kakor veverička se je prekopicaval in kozolce prevračal, kot delajo pač vsi otročaji samosrajčniki.

Ko pa je bil tri leta star; so mu začele rojiti muhe po glavi. Nekega jutra je pripovedoval očetu, kaj se mu je bilo ponoči sanjalo.

»Tatek,« je dejal, »danes ponoči sem pa v sanjah maslene štruklje videl!«

»To je pa dobro znamenje, sanje o štrukljih, sinko moj,« mu je odgovoril oče Miklavž, »daj mi droben belič, pa ti razložim sanje!«

»Veš, tatek,« je odvrnil Pavliha, »ako bi imel belič, se mi o štruklju ne bi sanjalo, ampak bi si ga rajši kupil.«

PAVLIHA PRIVIJE VITEZA ZA TORBO SREBRNIKOV.

Ko je bil Pavliha šest let star, so ga starši začeli pošiljati v šolo. Domov grede je nekoč srečal graščaka z Jelševega gradu. Ker je prijaznemu grajskemu gospodu živahni dečko ugajal, ga je ljubeznivo ogovoril:

»Kam pa greš, sinko?«

»Iz šole.«

»Ná, tolar, pa si kupi sladkorčkov zanj!«

»Kaj mislite, da mi je vrana možgane izpila?« se je obreznil Pavliha. »Očka bi videl in me gotovo vprašal, odkod imam denar za slaščice. In ker bi mi ne verjel, da mi ga je kdo podaril, bi me pošteno naklestil.«

»Le vzemi tolar, le,« mu je prigovarjal graščak, »in če te oče vpraša, kdo ti ga je podaril, pa reci, da ti ga je dal sam vitez z Jelševega gradu.«

»Očka mi tega ne bo hotel verjeti.«

»I, zakaj pa ne, dečko?«

»No jasno,« je odvrnil navihaneč, »ali je bogati vitez že kdaj podaril samo en sam samcat tolar? Tolarjev bi mi morali nabasati polno torbo, potem bi mi verjeli.«

»Resnico govoriš, dečko,« je smejoč se pritrdil graščak ter nasul Pavlihi polno torbo srebrnikov. »No le pojdi domov in pokaži očetu svoj zaklad; ni dvoma, zdaj bo verjel, da ti ga je res sam vitez podaril.«

Tako je Pavliha že kot deček znal vsako stvar tako obrniti, da je na pravo plat padla.

KAKO PAVLIHA PODKURI TATOVOMA ČEBEL.

Nekoč je vzela mati Pavliho s seboj na žegnanje k Svetemu Roku. Ogledujoč si lepe in sladke reči, razstavljene po šatorih, se je v gneči med romarji izgubil. Ker se je sonce že utopilo za goro, si je začel iskati prenočišča. Za samotnim kmečkim dvorom je ugledal čebelnjak in poleg njega prevrnjenih nekaj praznih panjev. V enega izmed le-teh panjev je Pavliha zlezal pa sladko zaspal, kot da ga je kdo zazibal. Mati, misleč, da se je sinko vrnil s kakimi znanci, se je pozno zvečer odpravila sama z božje póti domov.

Prav tisto noč sta se pritihotapila dva tatova na kmečki dvor, kjer je Pavliha spal.

In prvi tat pravi svojemu tovarišu: »Kajkrat sem že slišal praviti, da je najtežji panj zmerom najboljši.«

»Resnično je tako,« pritrdi drugi tat, »pa dajva, poiščiva najtežji panj!«

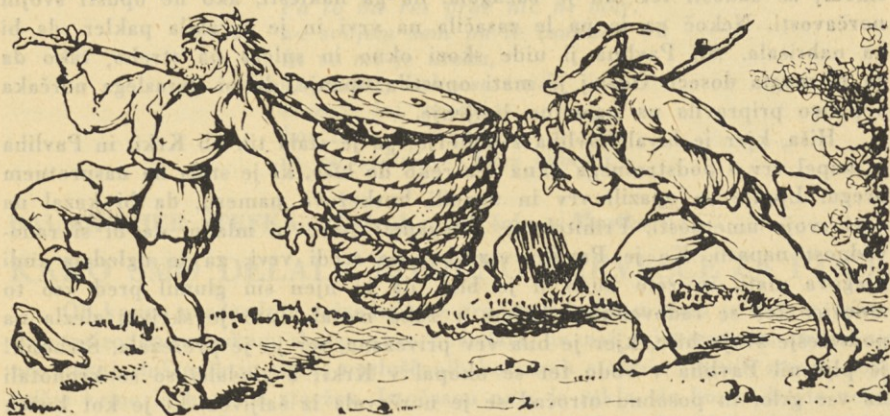
In sta jela pridvigati in težkati panje, drugega za drugim. Ko sta prišla do panja, ki je v njem spal Pavliha, sta zdušno priznala: »Tale tukaj je najboljši panj!«

Prijela sta vsak na svojem koncu, ga naložila na ramena ter odtihotapila z njim v noč.

Spotoma se je Pavliha zbudil ter je čul, kako sta se tatova pogovarjala in se veselila, da sta urepkala tako težak plen. Bila pa je tako trda tema, da nepridiprava nista niti drug drugega videla. Pa je Pavliha segel iz panja in zgrabil pa stresel za lase tatú, ki je nosil panj spredaj. Ta se je ujezil na tovariša zadaj, misleč, da ga sodrug nalašč lasá. Zaklel je in zarentačil nanj.

A tovariš zadaj je nato vzrojil in se otepal: »Saj se ti sanja, ka-li, duša zaspana. Kako naj bi te za lase vlekel, ko z obema rokama držim panj, da mi z ramena ne zdrkne!«

Pavliha se je v panju potihem kihal in muzal, veseleč se svoje zdrahe. Ko sta izmikavta dospela na drugi konec njive, hodeč po razoru, je burkež zgrabil zadnjega nosača za lase in ga tako neusmiljeno zlasal, da je le-ta ves divji zavpil: »Tepec vražji, pusti me! Kar kosti mi že pokajo, tako težko nosim, pa mi, bedak, še lase populiš!«

Tako je Pavliha grabil za lase, zdaj spredaj zdaj zadaj, in oba zmikavta sta stokala, se pridušala ter se psovala drug drugega, kolikor sta znala v svoji lopovski latovščini.

Nazadnje je zgrabil Pavliha oba hkrati za kuštrove lase pa ju vlačil in mikastil na vse kriplje. Zdaj pa se je tat, ki je nosil zadaj, tako razkačil, da se je z obema rokama zapodil prednjiku v lase ter mu je pri tem telebnil panj na tla. Sprednji pridanič pa se tudi ni dal kar tako; branil se je, suval in tolkel, da so se kar iskre kresale. Premetavala sta se po tleh in se obdelavala tako, da bi ju grajski biriči ne mogli huje pretepesti, ako bi ju kaznovali za tatvino.

Pavliha pa se je med tem izmuznil iz panja ter jo potihem popihaval v noč.

PAMETNE JE LAŽJE PREŠTETI KOT BUTCE.

Ko je bil Pavliha nehal posečati domačo šolo in je napol dorastel v mladeniča, mu je umrl oče Miklavž. Mati se je nato preselila s sinom na Dolenjsko, odkoder je bila domá. Stanovala sta v vasici ob Krki, a jedla in pila sta, kar jima je Bog dal. Ker pa tega ni bilo veliko, je dejala mati: »Pavliha, dosti si že dorastel, da bi mi pomagal služiti vsakdanji kruh. Stopi torej malko izpred praga pa si poišči gospodarja, da se naučiš kakega rokodelstva!«

Ali Pavliha ni kazal veselja do dela; rajši je pohajkoval in se potikal krog voglov, uganjajoč raznojake prismodije, tako da je kmalu zaslovel kot norčak, ki se je s pametjo skregal. Zato so ga pa tudi dražili in zbadaali, kjerkoli so ga šegavi Dolenjci srečavali.

Nekoč ga je podražil kmetič: »Jeli, Pavliha, ti si iz Lemberka domá? Povej no, koliko butcev pa vas je vseh tam v vašem Lemberku?«

»Tega res ne vem,« se odreže burkež, »ali če hočete vedeti, koliko je

v Lemberku pametnih ljudi, to vam pa lahko povem. Zakaj pri nas domá je prav tako kakor tukaj pri vas na Dolenjskem: pametne vam povsod hitro preštejem, ne pa tudi butcev, ki jih je vse črno na svetu.«

PLES PO VRVI.

Iz dolgega časa se je Pavliha začel učiti plesa na vrvi, ki jo je bil skrivaj napel na podstrešju, da ga ne bi mati našla; zakaj njej je bilo sinovih prismodij že zadosti ter mu je zažugala, da ga naklesti, ako ne opusti svojih norčavosti. Nekoč ga je pa le zasačila na vrvi in je zgrabila pakler, da bi ga nabrisala. Ali Pavliha ji uide skozi okno in spleza na streho, tako da ga ni mogla doseči. Odslej je mati opustila upanje, da bi doraslega norčaka s palico pripravila na pametno življenje.

Hiša, kjer je bival Pavliha z materjo, pa je stala tik ob Krki, in Pavliha je napel vrv s podstrešnega okna čez reko do hiše, ki je stala na nasprotnem bregu. Ljudje so opazili vrv in uganili burkeževo namero, da bi kazal na vrvi svoje umetnosti. Prihitelo je zategadelj staro in mlado, da bi si radovednost napasli. Ko je Pavliha stal baš na sredi vrvi, ga je ugledala tudi njegova mati, in zelo hudo ji je bilo, da bi njen sin glumil pred vso to množico ter se radovednim zijalom v zobe metal. Zato je skrivaj zlezla na podstrešje svoje hiše, kjer je bila vrv privezana, ter jo je prerezala. Štrbunk! je pljusnil Pavliha v vodo ter se okopal v Krki; a gledalci so se krohotali na vse grlo, in posebno otročad se je norčevala iz šaljivca, ki je kot kužek moker prilezel iz vode. Četudi neprostoVOLjna kopel Pavliho ni kaj posebno jezila, vendar ga je pa močno dražilo, ker ga je otročad tako grdo zasramovala. In mislil je in mislil, kako bi jim zasramovanje poplačal.

Kmalu nato je Pavliha iz sosednje hiše za ovinkom napel vrv čez Krko ter se je ljudem delal, kakor da se pripravlja na umetnije v zraku. In spet se je zbralo ob Krki staro in mlado. Pavliha pa je dejal otrokom, ki so zijala prodajali, naj mu vsak dá svoj čevlj z leve noge; pokazal da jim bo z njimi na vrvi čudovito umetnost. Mladež je verjela njegovim besedam, sezula čevlje in jih znosila Pavlihi; bilo jih je več kot sto.

Pavliha je nabral čevlje na motvoz ter je splezal z njimi na napeto vrv. Ko je stal na vrvi, so vsi zijali in strmeli kvišku, češ, zdaj se pa prične čarovnija!

Pavliha jim zavpije: »Vsak naj gleda in si poišče svoj čevlj!« To rekoč, prereže motvoz in strese čevlje na tla, da je vse vprek letelo. Otroci so urno priskočili ter grabili za čevlji, ta tukaj za tem, oni spet tam. »To je moj čevlj!« je kričal eden; »lažnivec, moj je!« je vpil drugi. Kmalu so si bili v laseh ter se jeli mikastiti in ruvati, da je nastala živa kopica; zdaj je bil ta zgoraj, zdaj oni spodaj; tu so na vse grlo kričali, drugi so se jokali, tretji se smejali. Vedno hujši živžav in dirindaj, tako da so nazadnje še odrasli na pomoč prihiteli ter začeli klapouške in brce deliti.

Pavliha pa je sedel na vrvi, se zadovoljno pogugaval in se krohotal: »Ha, ha, le iščite si svojih čevljev pa zapomnite si tudi: Kdor se zadnji smeji, se mu najbolje godi!« Nato je splezal po koncu vrvi na podstrešje in je pustil gledalce, da so gnali prepir za čevlji in se izmotavali iz žive kopice.

Štiri tedne se ni smel Pavliha prikazati otrokom in dečakom na cesti; sedel je doma pri materi in si krpal opanke. Mati je bila tega zelo vesela, ker je mislila, da hoče sin čevljar postati. Ni ji namreč nihče povedal, kakšno je Pavliha dečadi užagal ter da se zategadelj ne upa iz hiše. (Dalje.)

JELKA VUK, I. dekl. mešč. šola v Ljubljani:

POLŽKOV SAMOGOVOR

*Hišico nosim kar s seboj,
čeprav mi s čela teče znoj.
Pa to mi res prav nič ni mar,
na svojem sem pa le vsekdar.
In to mi je uteha,
ko vidim, kako se trudi
človek, joj, prejoj,
kar tako — zastonj
in po večini — brez uspeha.*

BAUMKIRHER ŠTEFKA, II. dekl. mešč. šola v Mariboru:

KAKO SMO DELALE BOŽIČNO DREVESCE ZA PTICE.

Ob koncu predzadnje prirodopisne ure pred božičem nam je naša g. učiteljica prirodopisa nekam skrivnostno povedala, da naj prinesemo za prihodnjo uro nekaj zluščenih in nekaj nezluščenih koruznih storžev, bučnih semen, loja, ptičje krme in borovih storžev. Istočasno nam je rekla, da bomo delale nekaj prav zanimivega. Želja g. učiteljice nas je napravila radovedne — potrudile smo se ter prinesle zaželeno. Radovedne smo čakale, čemu bo vse to.

Pri prirodopisni uri smo zvedele, da bomo uporabile prinesene stvari za božično drevesce za ptičke. Vse smo se tega razveselile, ker so ptice, ki nam poleti prepevajo in uničujejo mrčes, pozimi izročene mrazu in gladu. Začele smo pripravljati nakit, ki je bil povsem drugačen kakor običajni nakit za naša božična drevesca. Nekatere izmed nas so luščile bučna semena, druge smo pa nanizale jedrca na niti, kar je bilo podobno zlatim in srebrnim verižicam, ki jih obešamo na božična drevesca. Iz lepenke smo izrezovale zvezdice, kroge, srčke in razne druge oblike. Pritrdile smo jih nato na žico ter jih namakale v raztaljen loj. Predno se je loj na njih strdil, smo jih še potrosile z zrnjem. Tako smo izdelale za ptičke zelo okusno božično pecivo. Drugi dan smo nadaljevale delo. Nekatere so navrtale že izluščene koruzne storže, jih pritrdile z žico na borove storžke ter nato koruzne storže oblivala z lojem tako dolgo, da so nastale lepe bele sveče. Za plamenček smo vtaknile na konico sveče izluščeno bučno seme. Naščipale smo tudi žice, za pritrjevanje nakita na božično drevesce. Razprte borove storžke smo napolnile z bučnicami ter jih nato še zalile z lojem. Iz lepenke smo izrezale veliko zvezdo, jo oblile z lojem in okrasile z zlatimi prameni iz koruznih zrn. To je bila božična zvezda za vrh smreke.

Dve učenki sta preskrbeli smreko, katero smo okrasile tretji dan. Z vrha

Božična radost.

navzdol smo razpele verižice, ki smo jih izdelale iz bučnih semen. Na drevesce smo pritrdile tudi malo krmilnico, katero smo napolnile z raznim semenjem.

Po končanem delu so nam zažarele oči v božičnem veselju, ki smo ga pripravile našim drobnim dobrotnicam v parku. Božično drevo za ptičke smo stavile na razpolago »Društvu za varstvo živali«, ki ga je postavilo na božični večer v paviljon v mestnem parku, kjer ga pridno obiskujejo drobni pevci.

KLIMA LIBUŠA, II. dekl. mešč. šola v Mariboru:

S POČITNIŠKEGA POTOVANJA.

Mati in oče sta mi Čeha, živim pa v Jugoslaviji, tako imam prav za prav dve domovini, domovino svojih staršev, Češkoslovaško, in svojo ljubo drago Jugoslavijo. Češkoslovaška liga mi je omogočila minule počitnice šesttedensko potovanje po Češkoslovaški. Kaj vse sem videla? Dolgo, dolgo bi morala pripovedovati o svojih vtisih in doživljajih. Najgloblji vtis mi je zapustil obisk pri bivšem sivolasem predsedniku, vodniku in vzorniku češkoslovaškega naroda T. G. Masaryku. Drugo pa je bilo veličastvo narave, ki me je globoko dojmilo pri ogledu po vsem svetu znane »Macoche«.

Ko smo se bližali matički Pragi, smo oblekli praznična oblačila »mاتيčki« v pozdrav, pa tudi v pozdrav »tatičku«, ki smo mu posvetili ob prihodu v zlato Prago prvo misel. Po telesni in duševni okrepitvi smo se pripravili naslednji dan za odhod v Lány, poletno residenco predsednika T. G. Masaryka.

Najprej smo se poklonili rajni ženi velikega moža gí. Šarloti Geurique Masarykovi; položili smo na njen grob kito cvetja s čehoslov. in jugoslov. trobojnico. Pri vhodu v predsednikovo palačo nas je pozdravila g. Alice Masarykova in njena sekretarka. Moja sestra ji je predala s primernimi besedami šopek cvetja, a gospa Masarykova je sestro poljubila, kar je sestri z vsega potovanja najlepši spomin. G. Alice Masarykova nas je pogostila s kavo, potico in slatino, zatrjevala nam je, da bomo videli »tatička«. In res! Po nestrpnem čakanju pod oknom se nam je prikazala čestitljiva bela glava sivolasega dostojanstvenika, tatička Masaryka. Prijazno nam je mahal v pozdrav ter vpraševal, odkod smo in kod smo potovali. Navdušeno smo ga pozdravljali; skromno pa so se nam prikradle solze v oči ob pogledu na sivolasega starčka. G. Alice Masarykova nas je peljala potem na velik travnik, kjer nam je metala jabolka. Vsak jih je dobil toliko, kolikor jih je vlovil. Potem smo zarajali naša jugoslov. kola, kar je gí. Alici posebno ugajalo. Milijoni iskrenih in pristrčnih pozdravov smo izročili pri slovesu za tatička Masaryka. Težko nam je bilo pri srcu ob slovesu; čeprav nismo slutili, da se »tatiček« že poslavlja, da je starim rokam državno krmilo že pretežko. — A veseli smo zdaj, ko vemo, da se je izpolnila njegova želja; njegov vredni naslednik je g. Beneš.

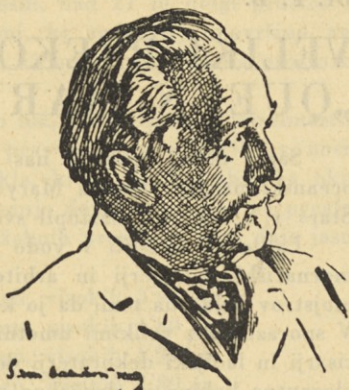
D. H.:

KARL MAY V FILMU

Kdo izmed nas starejših, ki smo se morali učiti nemškega jezika, ni čital spisov tega velikega pripovednika? In kako smo ga čitali! Kaj bi rekli: čitali, požirali smo ga. Figure: Kara ben Nemzi in Old Šeterhend in Vinetu in Hadži Halef Omar in še ta in ta so nam bili bolj pred očmi, nego vsi junaki v nekdanjih šolskih zgodovinah. In še danes, ko izdaja Cirilova tiskarna

v Mariboru Mayeve zbrane spise v slovenskem prevodu, jih čita naša bolj realistično navdahnjena mladina s prav tistim navdušenjem kakor nekdanj mi.

Nič ne pomaga, da danes vemo kako je z resničnimi potovanji pisatelja Maya. Nič ne de, da je vse svoje življenje prebil v Nemčiji, večinoma v svoji vili v Radebeulu pri Dresdnu. Pri čitanju njegovih popotnih dogodivščin smo pa le živeli v duhu — kakor on sam! — v vseh onih krajih, koder je hodila njega neizčrpna fantazija. Bog ve, koliko-krat sem vzel v roko atlant in iskal torišča Mayevih pustolovskih dogodkov. Vsa skrivnost njegovih spisov tiči v tem, da se vzlic čisto na dolgo raztegnjenemu moraliziranju vendar na vsaki strani kaj zgodi, kar je zanimivo, in če ni drugače, žveči strogi Mohamedanec Halef v klobasi obvezo, ki jo je imela prej na bolnem prstu grda babura.

Čisto prirojeno je, da bi imel film v Mayevih romanih krasno snov ne samo radi dogodkov, ampak tudi radi zanimivih tujih pokrajin, ki jih je znal May — samo s pomočjo ogromne knjižnice — tako živo opisati. Zato se je moralo zgoditi, da je odpotovala »Filmska ekspedicija Karla Maya« v Nubijsko puščavo, kjer bo 23. leta po smrti pisateljevi vstal Kara ben Nemzi s Halefom v resnično življenje. Vsi dobri znanci iz mladih dni bojo zaživeli na platnu. Gotovo bo tedaj še kdo ali marsikateri izmed nas segel v otroško knjižnico in bo še enkrat privlekel na dan — skrivaj, da bi ga ne videli mladi — staro, vso zašpehano in stokrat prelistano knjigo.

Gori navedena ekspedicija ima mnogo protekcije. Ministrstvo za državno propagando in državna filmska komora sta žrtvovala podjetju izdatno podporo. Podjetje ni najelo salonskih filmskih igralcev in zvezdnikov, ampak je sestavilo igralce po dolgih preizkušnjah iz samih mladih, nadarjenih ljudi. Ti se ne ustrašijo trpljenja, ki bo gotovo spojeno s tem velikim delom, daleč sredi puščav.

Sam igralec Mayevih ulog je pristna grča, kmetski sin Nemčije. Še pravo rjavo brado — pristno brado — si je moral omisliti. A to ni zadostovalo! Predvaje na domačih tleh so trajale več tednov in mesecev. Vsak, ki sodeluje v tem filmu, zna jahati, plavati, streljati in boksati. Vsemu se je bilo treba priučiti pod strogim nadzorstvom, saj se nobeden izmed znanih dobrih in zlih junakov ne sme v filmu blamirati. Vsi vemo, da je bil tudi Kara ben Nemzi in Old Šeterhend nepremagljiv jahač in strelec in kdo ve kaj še. Seveda je bilo to na papirju lažje nego tam v Nubijski puščavi.

V Radebeulu so izpremenili nekdanjo vilo Karla Maya v muzej njegovih trofej in spominov, ki jih je nabral sam in njega častilci. Iz te zbirke bo dobila ekspedicija najznačilnejše predmete na pot: zopet bo grmela »puška za medvede«, čuli bomo tanek pok »henrijevke«.

Pet aparatov za zvočno snemanje filmov je na razpolago Mayevi ekspediciji. Tako še menda ni bila opremljena nobena filmska ekspedicija. Gotovo bo vtis dejanja mogočno podprt s pristno pokrajino. V tem pogledu bo novi film vse več nego ameriški filmi, ki imajo v Holivodu vse pokrajine sveta in vse kraje in vse ljudi z Eskimi in Papuanci vred.

VELIKI PREKOOCEANSKI PAROBROD „QUEEN MARY“ PRED DOVRŠITVIJO

Samo nekaj mesecev nas še loči od 27. maja, ko bo velikanski preko-oceanski parnik »Queen Mary« angleške parobrodne družbe »Cunard White Star« v Liverpoolu nastopil svojo prvo vožnjo preko Atlantika v New York.

Ladjo so spustili v vodo jeseni l. 1934. v Clydebanku, in od tedaj so mornariški inženjerji in arhitekti z armado strokovnih ladijskih gradbenih mojstrov delali na tem, da jo končno tako dovršijo, da bo sposobna za plovbo. V sporazumu z velikimi umetniki in rokodelci številnih industrij so strokovni risarji in ladijski dekoraterji delali na tem, da izvršijo nove ideje in opremijo elegantne kabine in družabne prostore tako, da bô značila »Queen Mary«, ko bo izgotovljena, največji dogodek v zgodovini brodograditeljstva.

Danes je »Queen Mary« že tako daleč, da sprejema neštete tovore naj-modernejše sobne opreme, preproge, dragocene umetnine, redke vrste lesa in dragocene tkanine, ki spreminjajo ladjo v bajen plavajoč razkošen hotel, kakor še nikoli ni plovil po morju.

V oči pada pred vsem prav poseben napredek v izdelavi oddelkov, kateri so predvideni za potnike turističnega in tretjega razreda. V zgodovini potniškega prometa na severnem Atlantiku še nikoli ni bilo preskrbljeno na bolj razkošen način za vedno naraščajoče število potnikov turističnega razreda. Iz naslednjih značilnih podatkov si je mogoče ustvariti sliko o udobnosti, ki je doslej ni poznal ta potniški razred: njega kabine so porazdeljene na pet ladijskih krovov. Nad 80 % kabin ima poleg zasebna stranišča. Vsaka kabina ima postelje iz mahagonijevega lesa ter tekočo mrzlo in toplo vodo. Razen tega je vdelana posebna priprava za zračenje, ki jo morejo potniki sami regulirati in jo vstaviti na toploto, ki jim najbolj prija. Jeditilnica se razteza preko vse širine ladje in je 25 m dolga. Razen tega je potnikom tega razreda na razpolago salon za kadilce, cocktail bar, knjižnica, igralna soba za otroke (koje največja zanimivost bo velika železnica), dve sobani, od katerih je mogoče eno uporabljati za kino in plesno dvorano, nadalje krasna pisalna soba. Brez dvoma bodo potniki posebno zadovoljni z velikim plavalnim basenom, ki je okusno poslikan s srebrno in sinjo barvo in ki je v zvezi z dobro opremljeno telovadnico.

Oprema III. razreda je tudi neverjetno napredovala. Tudi tu so sprovedli čudovite domisleke: tekoča mrzla in topla voda po vseh kabinah, v steno vdelani umivalniki, svetilke za čitanje nad posteljami in posebno prezračevalni sistem, ki se avtomatsko regulira. Splošni družabni prostori daleko prekašajo vse, kar je bilo doslej v tem zgrajeno. Razen razkošne jeditilnice se nahajate tu še dve družabni dvorani s krasnim razgledom naprej na morje, nadalje soba za kadilce in igralna soba za otroke.

Delo na ladji je sedaj že tako napredovalo, da so povsod začeli z vstavljanjem redkih vrst lesa, ki bo v okras družabnim prostorom. Nič manj kakor petdeset različnih vrst lesa iz gozdov vsega sveta so pripeljali v ta namen. K tem vrstam lesa, od katerih doslej mnoge niso uporabljali za ladijske dekoracije, spadajo razen splošno znanega jesena, hrasta in oreha, tudi lesne vrste, katerih imena so manj znana, kakor betula, patapsko, makore in zebrano.

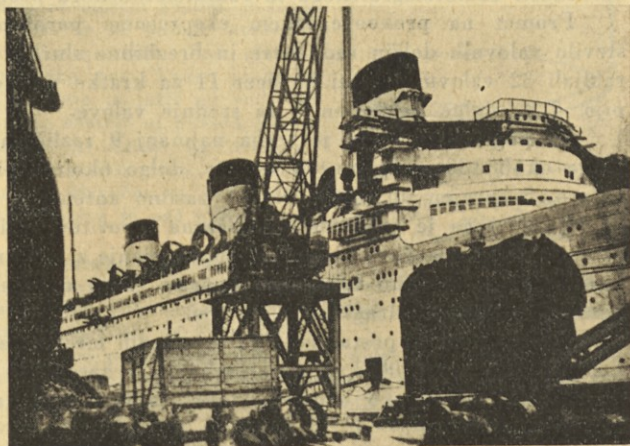
Ena redkih sob ladje, v kateri ne igra lesení opaz nikake vloge, je tako-

zvani veranda-grill na sončnem krovu. Ta krasni, nad 21 m dolgi prostor je okrašen z veselimi, pestrimi stenskimi slikami, ki zavzemajo površino nad 914 m². Posebnost je 22 oken na zadnji steni, ki nudijo razgled na prostorne igralne krove in na morje.

Razkošno število oken, ki vpuščajo sončno luč, spada sploh k posebnostim te angleške »Kraljice Marije« in je radi tega prav posebno upravičena, nositi ime »ladje dnevne luči«. Razen 2285 m² stekla, ki so ga uporabili za okna kabin, je bilo treba še mnogo tisoč m² za notranjo dekoracijo. Sledeči pregled oken in njihove izmere v nekaterih izmed družabnih prostorov nam daje jasno sliko o uporabi stekla na tej ladji:

glavna družabna dvorana	32 oken, visokih 3'90 m
veranda-grill	22 oken, visokih 1'80 m
razgledna dvorana	21 oken, visokih 1'50 m
velika galerija	22 oken, visokih 1'80 m
otroška igralna soba	5 oken, visokih 3'60 m

Družabni prostori I. razreda bodo neprekosljivi ne samo v svoji izmeri, temveč tudi po svoji namestitvi in izdelavi. S svojim umerjenim modernim slogom ne bodo samo ugajali kosmopolitskim potnikom, temveč tudi pasažirju, ki ljubi mir in domačo udobnost. Najboljši primer za to je glavna dvorana. Do nje vodi veliko ladijsko stopnišče, in tvori najbolj priljubljeni prostor

„Queen Mary“ dokončavajo.

za družabnost. Dolga je nad 33'50 m, fino je opažena z orehovino, a ob stenah je ta prostor ob enem nakupovalno središče, kjer se nahajajo poleg prodajaln za vsakdanje potrebe tudi prodajalne za duhan in duhanske izdelke, in pa cvetličarne. Nič manj kakor 12 velikih izložb je predvidenih, nekatere od teh so po 7'50 m dolge. Velik vodometa oživlja ta prostor. Tu stojite tudi dve telefonski celici, od koder je mogoče govoriti na velike daljave.

Ena največjih nalog, ki še čaka graditelje, je pleskanje ladje zunaj in znotraj. Za to bo treba nad 315.000 litrov barve. Srebrnosivo barvo, s katero je dosedaj ladja začasno pleskana, bodo spremenili v službene barve severnega Atlantika, to se pravi, dimniki bodo rdeči s črnim robom in dvema črnima trakoma, gornji krovi bodo beli, ladijski trup črn, vodna črta bela, podvodna črta ladje pa rdeča. Nato je še treba prepleskati 1.828.000 m² jekla, hodnikov, kabinskih sten in stropov.

Nešteto delo še čaka tisoče delavcev ne samo v Clydebanku, kjer ladjo dogotavljajo, temveč tudi v vsej Angliji. Da omenimo samo: treba je še

dobaviti 20,917.000 m blaga za zavese, lahke odeje, vzglavnike, posteljne odeje itd., nadalje na tisoče zavojev platna. Za družabne prostore in kabine je treba še 9,654.000 m preprog, potem na tisoče jedilnih priborov in namizne posode, od slednje nič manj kakor 16.000 komadov. Nad 200.000 komadov porcelanskih in steklenih predmetov rabijo za splošno ladijsko službo, za kabine in kopalnice. Na tisoče metrov telefonske žice je treba za najpopolnejšo telefonsko opremo, ki je bila sploh kedaj uvedena na kakšno ladjo, kakor tudi nekaj tisoč metrov žice za najmodernejši radijski sistem z ojačevalci za družabne prostore.

Radijska napeljava na krovu parnika »Queen Mary« bo predstavljala tehniko radijskega prenosa na morju v vsej svoji popolnosti, kar je splošnega interesa.

Na krovu sta dve radijski postaji, oddaljeni druga od druge 75 m, da se omogoči istočasno oddajanje in sprejemanje signalov brez vsake motnje. Tako bo mogoče vršiti radijsko službo nezavisno. Takšna oprema je neobhodno potrebna na krovu tako ogromne ladje kakor je »Queen Mary«, radi velike obsežnosti radiotelegrafskega in radiotelefonskega prometa.

Promet na prekoceanskem ekspresnem parobrodu zahteva precejšnje število valovnih dolžin radi hitre in brezhibne službe. Na tej ladji bodo uporabljali 32 valovni dolžini in sicer 11 za kratke valove, 9 za radijsko telefonijo, 7 za dolge valove in 5 za srednje valove.

Za pogon teh valov je treba najmanj 9 različnih anten, glavno anteno, dolgo okoli 180 m, pomožno anteno, dolgo okoli 45 m, 3 antene za kratke valove, 5 sprejemnih anten in eno zasilno anteno.

Razen tega je predvidena istočasna otvoritev radiotelefonskega krožnega prometa, ki omogočava potnikom pogovarjanje z osebami na poljubnem kraju. Ladja ima dve takšni telefonski napravi, tako da lahko govori istočasno en potnik z Ameriko, drugi pa z Evropo.

V ta namen so postavljene na primernih mestih na ladji telefonske celice, razen tega je pa 500 kabin opremljenih z zasebnimi telefoni, priključenimi na ladijsko telefonsko centralo, tako da morejo potniki govoriti naravnost iz svojih sob.

FILATELIJA

Bulgarska poštna uprava je izdala nove znamke v počastitev spomina slavnega borca za bulgarsko svobodo, Hadžija Dimitra, ki je padel v osvobodilnih bojih s Turki na čelu svojih zvestih drugov leta 1868. Znamka na levi kaže spomenik, ki ga je narodnemu junaku postavilo rojstno mesto Slivno, na desni pa njega sliko.

Naj ne bo dijaka brez mladinskega lista „RAZORI“!

D R O B I Ž

PODMORNICA V KOZARCU

Pomorska država smo, tretjina državne meje se namaka v naš modri Jadran, imamo lastno trgovsko in vojno mornarico, imamo lastno mladinsko organizacijo Podmladka Jadranske straže, pa je povsem naravno, da se zanimamo za vprašanja, ki so v zvezi z našim morjem.

Poleg tisoč otokov in otočkov, ki stražijo našo 1563 km dolgo obalo, bodo najboljše branilke jugoslovanskega Jadrana naše podmornice. Po raznih spisih in slikah jih že poznamo, morda jo je kdo videl tudi že v njenem slanim elementu, pa napravimo še doma z njo majhen poizkus.

Sredi tekočine v kozarcu naj podmornica plava. To pa je lažje reči kot storiti! Leseno ali plutovinasto telo, ki mu boste dali približno obliko podmornice bo plavalno vrh tekočine, iz težje snovi oblikovano pa se bo pogreznilo na dno kozarca.

Oglejmo si najprej vožnjo pod vodno gladino!

Kadar plove podmornica po morski gladini, je lažja kot od nje izpodrinjena voda. Če se potopi, pogrezne pod gladino, mora povečati svojo težo. Pod gladino obstane podmornica v ravnotežju tam, koder je njeno telo težje od vode, ki je nad njo in lažje od vode, ki je pod njo. Tudi morska voda namreč ni povsod enaka, kar povzročajo morski tokovi in struje. Le delno se mešajo topli in mrzli tokovi in enako struje, ki so bolj ali manj nasičene s soljo. V glavnem se take plasti uvrščajo druga nad drugo, kakoršna je pač njihova specifična teža.

Pri našem poizkusu ne moremo uporabljati dveh plasti različno tople vode, pač pa lahko dvojce plasti z različno solno vsebino. Najlažje z močno raztopino soli in nad njo čisto vodo. Treba je le zgraditi podmornico tako, da bo lažja od solne raztopine in težja od čiste vode.

Iz lesa ali plutovine izrežemo podmornici slično telo dolgo 4—5 cm ter s srednjim največjim premerom 1 cm. To ovijemo s prav tanko žico. V pripravljena dva večja kozarca nalijmo do polovice čiste vode. Dočim pustimo prvi kozarec s čisto vodo pri miru, vsipljemo v drugi kozarec nekoliko žličic kuhinjske soli, ki se v njem raztopi.

Obdelani košček lesa ali plutovine moramo najprej toliko oviti z drobno žico, da se potopi tudi v solni kislini. Potem žico na obeh koncih postopoma odvijamo ter jo s kleščami sproti odščipavamo, dokler bodoča podmornica ne plava vrh solne raztopine, v čisti vodi pa se še potopi.

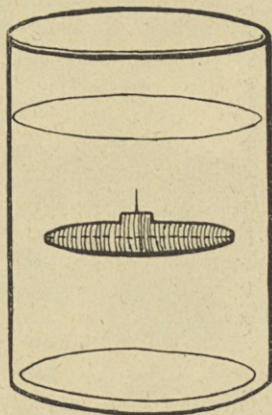
Čim smo to dosegli, položimo ladjico v kozarec s čisto vodo. Vsede se na dno. In zdaj pa previdno in skrajno pazljivo, da bi se kaj ne zmešalo! Najbolje je, da se poslužimo lijaka in skozi sladko vodo počasi prilijemo v prvi kozarec solno raztopino, ki se vleže na dno ter dvigne podmornico, ki potem zaplava v kozarcu sredi tekočine!

Kdor ima košček jantarja, si ovijanje lesa oziroma plutovine z žico lahko prihrani, ker ima jantar že pravo težo za naš poskus. Le oblikovanje ni tako lahko!

Nihče naj se ne čudi, ako podmornica ne plava sredi tekočine istih lastnosti! Poskus je prava prisposoba resničnih odnošajev v naravi, kot smo o tem uvodoma nekaj čuli. Slana voda se kasneje polagoma meša s sladko, podmornica se postopoma dviga ter se sčasoma morda pojavi tudi na površju.

Poskušajte, fantje, za dolge zimske večere kot nalašč!

Jadranski.

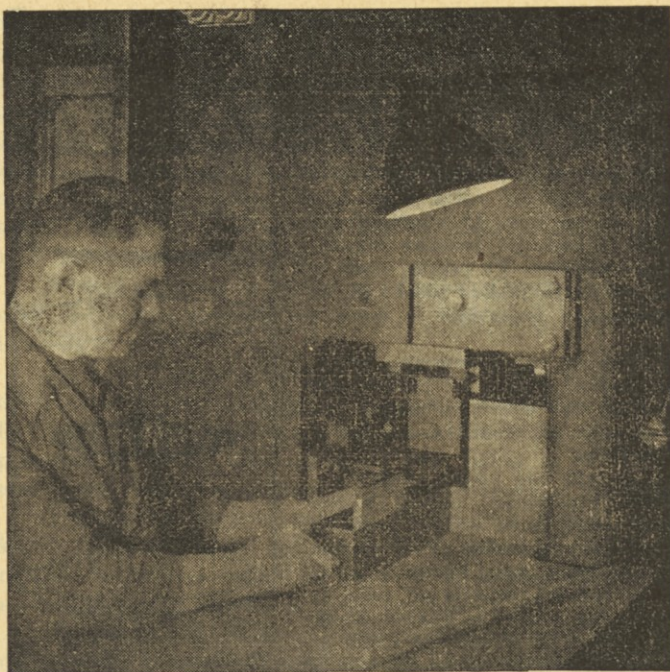

Podmornica v kozarcu.

Poskušaj po prvih priprosto uspelih poskusih dati „podmornici“ čim bolj njeno pravo obliko in sliko!

ČUDEŽ UMETNE SVETLOBE

V 4. številki »Razorov« ste čitali o pretankih žicah, ki žare v naših žarnicah in po vseh krajih, ki jih je že dosegel električni tok, razsvetljujejo stanovanja in druge prostore.

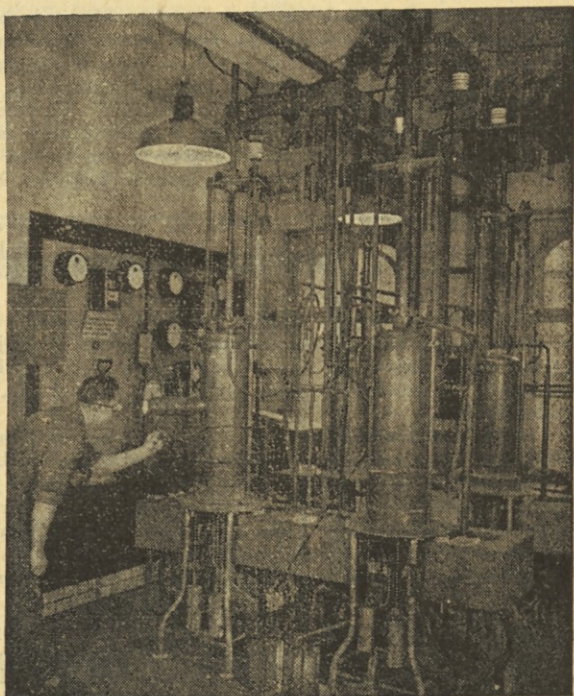
Hidravlične stiskalnice, ki izdelujejo iz volframevega praha kovinske palice.

Žica iz volframa ima pred vsemi drugimi kovinami to prednost, da jo lahko razgrejemo na 3000 stopinj in še več, pa se ne stali. Vsaka druga kovina bi se že stalila, predno bi jo razgreli na tako ogromno visoko temperaturo, ki pa je potrebna, ker sveti žica šele nad 500 stopinjami, zatem pa čim dalje bolj, čim bolj jo razgrevamo.

Volframa ne moremo pridobivati v plavžih kakor druge kovine radi, prej omenjene visoke talilnosti. Pridobivanje je možno le kemično tako, da dobijo iz volframove rude najprej tako zvano volframo-

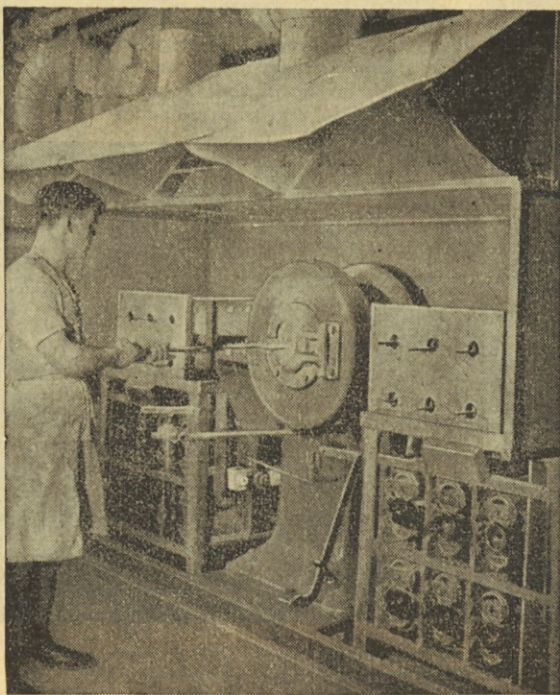
vo kislino, ki jo očistijo, posuše in zmeljejo. Tak kovinski prah stisnejo v hidravličnih stiskalnicah v palice. Če hočemo dobiti n. pr. kovinsko palico, ki naj bo 20 cm dolga in 5×5 mm debela potrebujemo tlak 20.000 kg. To je toliko, kolikor tehtata dva polno naložena železniška voza.

Tako pridobljene palice razgrejejo v posebnem plinu na najvišjo belo žarenje. Razgrevanje oskrbi električni tok, ki je v razmerju debelosti palic 5000 do 10.000 Amperov jak. Po razgrevanju je kovina mehkejša in raztegljiva. V nadaljnjem obdelovanju stanjšajo palice z valjarji ali posebnimi kladivi, ki udarjajo do 6000krat v minuti. Visoko razgrete palice stanjšajo tako na debelost 1 mm. Kovanju sledi vlečenje žice skozi vedno manjše luknjice. Ker pa je volfram zelo trd, ga ne morejo vleči niti skozi najtrše jekleno natezalo. Za debelejšje

V teh pečeh se segrejejo palice, da postanejo mehke in vlačljive.

žice je izumel Osram posebno zlitino, ki po trdoti mnogo presega jeklo. Za zelo tanko žico pa to ne zadostuje. Zato uporabljajo prevrtane koščke — diamanta! In kako ga prevrtajo? Seveda zopet z diamantom. A to je žaltav posel. Za navadnega človeka pravi čudež, saj mora biti volframova žica predno je uporabljiva za žarnico komaj $\frac{1}{100}$ mm debela! Ker moremo diamant obdelovati samo z diamantom, je treba najprej v košček vbrusiti z drugim koscem jamico. V tej se vrti nato najfinejša jeklena konica, ki ima na konci v olju namešan diamantni prah. In če se po dolgem trudu posreči vrtanje, je treba luknjico še polirati, kar napravijo tudi z diamantnim prahom. Tako izdelajo mnogo diamantnih koščkov, in luknjice so v sledečih koščkih vse manjše. Seveda pa je njih razlika v vrsti silno majhna, komaj $\frac{1}{1000}$ mm. Prej omejenjena 1 mm debela žica mora

To so strojna kladiva, ki udarja o 6000 krat v minuti in izpreminjajo palice v 1 mm debelo žico.

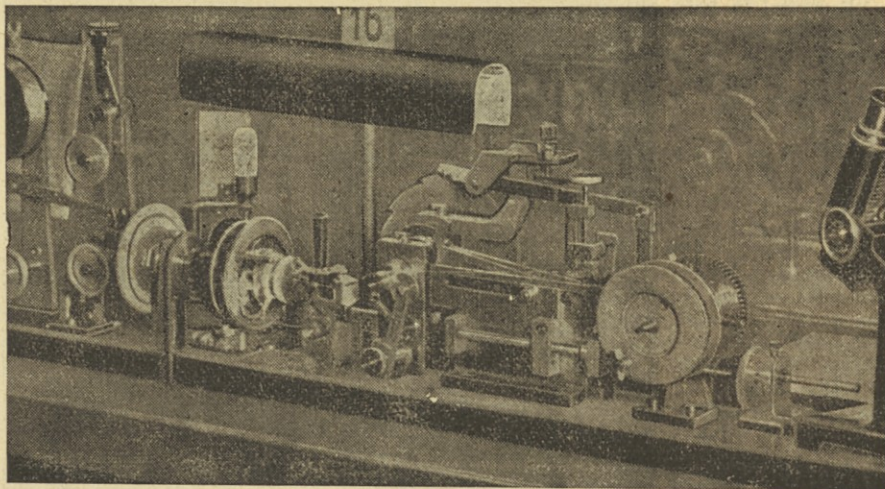

Tako vrtajo v koščke diamanta mikroskopične luknjice za natezanje žice.

lezti skozi 75 luknjic v diamantih. Seveda se luknjice med delom povečajo. Zato je treba večkrat na novo postaviti natezala. V Osramovih delavnicah je n. pr. vsako leto nad 12.000 karatov diamantov v uporabi. Z njimi bi lahko opremili 48 do 50.000 navadnih diamantnih prstanov.

Dovršeno žico nato zvijejo v silno drobne zavojke, ki so same ob površnem pogledu slične pretanki žici. In to žico ponovno zavijejo tako, da je sedaj žica dvojna zavojka in pripravljena za uporabo v žarnicah. Tako zavita žica oddaja manj toplote nego nezavita in zato bolje

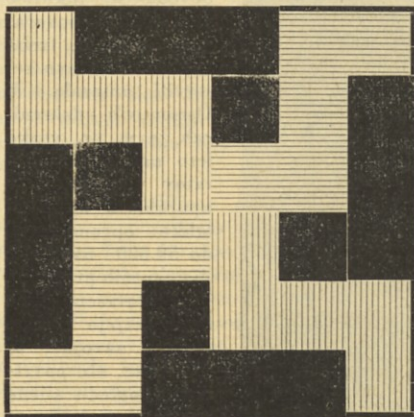
sveti. S takimi žicami dosežajo do 20⁰/₀ več svetlobe. V njih je na dolžino 2.5 cm do 3500 zavojev, ki so drug od drugega oddaljeni od $\frac{1}{35}$ do $\frac{1}{120}$ tisočinke milimetra. In vsako žico skrbno preizkusijo, da se ti mikroskopski zavoji res ne dotikajo. Če bi to navijanje zavojk izvrševali z navadnimi stroji, bi nikakor ne mogli sproti zadostiti potrebi. Zato izvršujejo zavijanje posebni stroji s 4000 obrati v minuti.

Na teh silno kompliciranih strojih izdelujejo zavojke. Paznik pa nadzoruje skozi mikroskop na desni.

Največja tvornica žarnic v Evropi je Osramova družba v Berlinu, ki ima po vsem svetu svoje podružnice in zaposluje 11.000 ljudi. Vsako leto izdelata do 120 milijonov žarnic.

NALOGA ZA IZREZOVANJE IN SE-STAVLJANJE

IZ UREDNIŠTVA

V božični številki so prav rešili med prvimi: Bodlaj Ciril, Narat Katica, Rozman Jožef, Dornig Jože, Zupan Štefka, Volk Kristina, Vatovec Marija, Pristavec Milan, Rebernik Dragica, Sotler Bogica, Pinter Miroslav.

Zidarič Jožef, Rajhenburg 100: Vprašaj za svet Klub esperantistov v Ljubljani.

Ministrstvo prosvete je z odlokom P. br. 19.462 od dne 30. VI. 1934. l. priporočilo list »Razori« za vse nižje srednje in meščanske šole!

„Razori“ izhajajo desetkrat na leto v šolskih mesecih in veljajo na leto 30.— Din, za pol leta 15.— Din, za četrt leta 7.50 Din. Posamezna številka stane 3.— Din. — List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Maks Hočevar, ravnatelj meščanske šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, ravnatelj meščanske šole v Rakeku. — Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. — Vse dopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. — Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.

Pred pravoslav-
nim božičem v
pričetku janua-
rja so prazno-
vali v Beogradu
po starodavnem
običaju „Praz-
nik mater“. Ob
tej priliki je
obdaroval
naš kralj Peter
II. v prisotnosti
matere kraljice
Marije in svojih
bratcev veliko
števílo ubožne
šolske dece. Na
sliki vidimo v
sredini N. V.
kraljico Marijo,
na desni N. V.
kralja Petra II.,
na levi pa oba
kraljevabratca.

„PRAZNIK MATER“

V S E B I N A

BLGOVESTNIKOM 147. — Oskar Hudales: Ugrabljeni bogovi 148. —
Sicherl Janko: Smuški drobiž 152. — Jože Župančič: Reka Sava — pro-
metna žila davnih dni 156. — Joža Herfort: Kruti gost 159. — Zavrl Albin:
Ustanovitev Spasove cerkve 161. — Jos. Brinar: Pavliha in njegove vesele
pustolovščine 164. — MLADINA PIŠE: Jelka Vuk: Polžkov samogovor,
Baumkirher Štefka: Kako smo delale božično drevesce za ptice 169; Klima
Libuša: S počitniškega potovanja 170. — D. H.: Karl May v filmu 170. —
Dr. P. B.: Veliki prekoceanski parobrod „Queen Mary“ pred dovršitvijo 172.
Filatelija 174. — DROBIŽ: Podmornica v kozarcu; Čudež umetne svetlobe 175.

Kraševac Dušan, II. razr. mešč. šole v Novem mestu.

MAGIČNI KVADRATI

- I.
1	2	3	4
2			
3			
4			
1. Žensko ime
2. Grem (hrv.)
3. Otrok
4. Konec očenaša
- II.
1	2	3	4
2			
3			
4			
1. Bojevit narod Azije
2. Gorovje v Rusiji
3. Domača žival (perutnina)
4. Del roke
- III.
1	2	3
2		
3		
1. Narod v Evropi
2. Reka v Jugoslaviji
3. Ura (hrvatsko)
- IV.
1	2	3
2		
3		
1. Otok v Jadranskem morju
2. Moško ime
3. Začimba

KRIŽANKA

I.

1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

II.

1. Rokodelce
2. Riba
3. Moško ime
4. Nasprotno od staro
5. Skladatelj drž. himne
6. Živalska povest
7. Mesto v Egiptu
8. Mesto v Primorski ban.
9. Žensko ime
10. Reka v Jugoslaviji
Od I. do II. Srbski cesar

POSETNICA

HUĐNIK O.

V.

Kaj je ta gospod po poklicu?

KRIŽANKA „R A Z O R I“

(Bašin Božena, I. dekl. mešč. šola v Ljubljani)

Vodoravno:

1 uprava, 13 junak iz Finžgarjevega romana, 17 osebni zaimek, 19 indijski kralj, 22 egiptovsko božanstvo, 23 naše mesto v Italiji, 24 država v Aziji, 26 slovnica, 30 žensko krstno ime, 31 kazalni zaimek (srbohrv.), 32 darilo, 33 južna rastlina, 34 zemljepisni pojem, 35 egipčanska boginja, 37 podredni veznik, 38 val (srbohrv.), 39 celina, 41 prostor v cerkvi, 42 strupena kača, 45 časomer, 46 veznik, 47 reka v Rusiji, 48 industrijska rastlina, 49 grška črka, 50 alkoholna pijača, 51 veznik, 52 igralna karta, 53 list za odraslo mladino, 58 ako smo trudni, nam začno kolena..., 63 tekočina, 66 iglasto drevo (množ.), 68 osebni zaimek, 70 slab (srbohrv.), 72 žensko krstno ime, 73 orodje, 74 glina, 75 površinska mera, 76 vstavi »ir«, 77 papeška krona, 79 pesnitev, 81 reka v Palestini, 83 reka v Afriki, 85 oče, 86 žensko krstno ime, 87 hišni bog starih Rimljanov, 88 ime ladje, na kateri se je peljal princ Jazon po zlato runo v Kolhido, 89 mesto ob Azovskem morju, 90 skrajni, v morje segajoči del celine, 91 nemški predlog.

Navpično:

1 izgovarjati, 2 pritrdilnica, 3 predlog, 4 up, 5 žensko krstno ime, 6 mesto v Jugoslaviji, 7 nakit za klobuk, 8 podredni veznik, 9 omika, 10 nedoločnik glagola »grem«, 11 pritrdilnica, 12 žitarica, 13 ribje jajčece, 14 predlog, 15 kapuca, 16 hrib pri Ljubljani, 17 mohamedansko moško ime, 18 predlog, 19 slavni matematik, 20 čutni organ, 21 vodna žival, 25 izraelski kralj, 27 rimski pozdrav, 28 pojem pri elektriki, 29 naziv za vladarja, ki se je siloma polastil prestola, 36 žensko krstno ime, 40 posmeh, 43 nauk o sluhu, 44 oblika glagola »dati«, 54 kar nas obdaja, 55

reka v Nemčiji, 56 se napravi na železu, če je na vlažnem, 57 medmet, 59 ime kralja angleške drame, 60 osebni zaimek (nemški), 61 veznik, 62 teža, 63 opojna pijača, 64 pijača starih Slovanov, 65 žensko krstno ime, 66 staja, 67 bog ljubezni, 69 višavje v Perziji, 71 domača žival, 73 otok v Jadranskem morju, 74 moško krstno ime, 78 glina, 80 pritrdilnica, 82 kratica za akademski naslov, 84 predlog.

REŠITVE nalog v 4. številki:

REBUS

Brez Boga ni sreče doma

MOZAİK

S
m i r
č o r b a
D a r i n k a
h a r f a
k a p
L a z a r
k o l o b a r
p u r a n
r e p

POSETNIKA

Ta mož je: Urednik mladinskega lista

SKRIVNOSTNI NAPIS

Naj ne bo dijaka brez mladinskega lista
„Razori“

NAŠA MESTA

V I Š E G R A D
P O D K L O Š T E R
S O L N O G R A D
B A F F I N
J A J C E
P L A N I N A
S T A R I L O G
D O B R N A
M O S K V A
P A R D U B I C E

ESPERANTO ALI IDO?

AKO BEREŠ TOLE UGANKO PRAVILNO,
IMAS REŠITEV